

Vývoj ošetrovatelství v českých zemích se zaměřením na profesní přípravu sester

Libuše Horáková

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav zdravotnických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Libuše Horáková**
Osobní číslo: **H14167**
Studijní program: **B5341 Ošetřovatelství**
Studijní obor: **Všeobecná sestra**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Vývoj ošetřovatelství v českých zemích se zaměřením na profesní přípravu sester**

Zásady pro vypracování:

Studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti ošetřovatelství v historickém kontextu.

Příprava metodiky kvalitativního výzkumu.

Realizace výzkumu technikou rozhovoru.

Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných informací.

Prezentace výsledků šetření a formulace závěrů pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KAFKOVÁ, Vlastimila. Z historie ošetrovatelství. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. ISBN 80-7013-123-3.

KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetrovatelství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s. , 2010. ISBN 978-80-247-3224-4.

PLEVOVÁ, Ilona a Regina SLOWIK. Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 978-80-7368-506-5.

SELLEW, Gladys. A history of nursing. 1st. St. Louis: Mosby, 1946.

ŠVEJDOVÁ, Kateřina. Historie ošetrovatelství a medicíny. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-645-4.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Anna Krátká, Ph.D.

Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

19. května 2017

Ve Zlíně dne 9. prosince 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28.2.2014

Hradkova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na vývoj ošetřovatelství v českých zemích se zaměřením na profesní přípravu sester. Je strukturována do dvou celků. Teoretická část tvoří celkový pohled na vývoj ošetřovatelské profese, a to v kontextu významných osobností a řádů podílejících se na rozvoji ošetřovatelství. Empirická část zjišťuje vývoj sestřerské profese. Byla použita technika analýzy dokumentů a polostrukturovaného rozhovoru.

Klíčová slova: vzdělání v ošetřovatelství, vývoj ošetřovatelství, osobnost, ošetřovatelské řády

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the development of nursing in the Czech lands with a focus on the professional preparation of nurses. It is structured into two parts. The theoretical part is an overall view of the development of the nursing profession, in the context of important personalities and nursing orders involved in the development of nursing. The empirical part examines the development of the nursing profession. The technique of document analysis and semi-structured interview was used.

Keywords: education in nursing, development of nursing, personality, nursing order

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Anně Krátké, Ph.D. nejen za vedení této práce, ale především za trpělivost a cenné rady, které mi v průběhu poskytovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentkám, které mi věnovaly svůj čas a podílely se tak na vzniku této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OŠETŘOVATELSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V HISTORICKÉM KONTEXU	12
1.1 ŘÁDY V ČESKÝCH ZEMÍCH ZABÝVAJÍCÍ SE OŠETŘOVATELSTVÍM	12
1.1.1 Řád svatého Lazara Jeruzalemského.....	13
1.1.2 Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou.....	13
1.1.3 Řád milosrdných bratří.....	14
1.1.4 Chudé sestry svaté Kláry.....	15
1.1.5 Řád svaté Alžběty	15
1.1.6 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	16
1.1.7 Kongregace šedých sester u sv. Bartoloměje v Praze.....	17
1.1.8 Česká Kongregace sester dominikánek sv. Zdislavy	17
1.1.9 Diakonky	18
1.2 OŠETŘOVATELSTVÍ V DOBĚ OSVÍCENSTVÍ	18
1.3 VZNIK NEMOCNIC	19
1.4 ČESKOSLOVENSKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ	20
1.5 ČESKÉ SESTRY ZA II. SVĚTOVÉ VÁLKY	22
2 VÝZNAŠNÉ OSOBNOSTI ČESKÉHO OŠETŘOVATELSTVÍ	23
2.1 ANEŽKA ČESKÁ.....	23
2.2 ZDISLAVA Z LEMBERKA	24
2.3 KAROLÍNA SVĚTLÁ	24
2.4 ELIŠKA KRÁSNOHORSKÁ.....	24
2.5 PHDR. ALICE MASARYKOVÁ	25
2.6 DOC. PHDR. MARTA STAŇKOVÁ CSC.....	26
2.7 RŮŽENA WAGNEROVÁ	27
3 VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ SESTER	28
3.1 PRVNÍ ČESKÁ OŠETŘOVATELSKÁ ŠKOLA	28
3.2 VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ SESTER DO ROKU 1948	29
3.2.1 Česká ošetrovatelská škola.....	29
3.3 VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ SESTER PO ROCE 1948	30
3.3.1 Vyšší sociálně zdravotní školy.....	31
3.3.2 Střední Zdravotnické školy	31
3.3.3 Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků.....	31
3.3.4 Počátky vysokoškolského vzdělávání sester	32
3.4 SOUČASNÝ SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ SESTER V ČESKÉ REPUBLICE.....	33
3.5 ČESKÉ PROFESNÍ ORGANIZACE SESTER	33
3.5.1 Spolek diplomovaných sester v ČSR	33
3.5.2 Česká asociace sester	34
3.5.3 Profesionální a odborová unie zdravotnických pracovníků z.s.....	34
3.5.4 Spolek vysokoškolsky vzdělaných sester.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	36

4	METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI	37
4.1	CÍLE VÝZKUMU	37
4.2	METODA ŠETŘENÍ	37
4.3	CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	37
4.4	ORGANIZACE ŠETŘENÍ A ZPRACOVÁNÍ INFORMACÍ	38
5	ROZHOVORY S RESPONDENTKAMI	39
5.1	ROZHOVOR S PANÍ J. K.	39
5.2	ROZHOVOR S PANÍ L. M.	43
5.3	ROZHOVOR S PANÍ D. G.	48
5.4	ROZHOVOR S RESPONDENTKOU M. H.	53
5.5	ROZHOVOR S PANÍ I. K.	57
6	ANALYTICKÉ ZPRACOVÁNÍ	62
7	DISKUZE	72
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	81
	SEZNAM OBRÁZKŮ	82
	SEZNAM TABULEK	83
	SEZNAM PŘÍLOH	84

ÚVOD

Bakalářská práce s názvem „Vývoj ošetrovatelství v českých zemích se zaměřením na profesní přípravu“ vznikla zejména proto, že tato oblast je nesmírně důležitá a zajímavá a není zde mnoho prací, které by se stejnému tématu věnovaly. Z tohoto důvodu mám za to, že práce pojednávající o této problematice bude bezesporu přínosem. Mým záměrem je rovněž se danou oblastí zabývat i v budoucnu.

Práce je členěna na část teoretickou, pro jejíž zpracování byla využita literatura, odborné články, kroniky a archiválie, a část praktickou, která se zaměřuje na rozhovory s pěti respondentkami pečlivě vybranými dle stanovených kritérií.

Teoretická část se dělí do tří kapitol. První kapitola se bude zabývat postupným vývojem ošetrovatelství na českém území, a to až do konce II. světové války. Současně zde budou vyzdvíženy řády působící v českých zemích zabývající se ošetrovatelstvím. Podstatou této kapitoly bude zejména popsání jejich přínosu pro ošetrovatelství. V druhé kapitole budou vyzdvíženy významné osobnosti českého ošetrovatelství, přičemž se zaměřím především na jejich přínos pro ošetrovatelskou praxi. Zde bude vzpomenuť mj. tzv. „Patronka českého ošetrovatelství“ Anežka Přemyslovna, PhDr. Alice Masaryková či doc., PhDr. Marta Staňková CSc. Následně naváže třetí kapitola věnující se vývoji sesterské profese, za jejíž počáteční krok“ můžeme považovat vznik První ošetrovatelské školy v Praze.

Praktická část se zaměří nejen na oblast profesní přípravy sester pro výkon tohoto povolání, ale i na samotné zaměstnání. Tato část bude strukturovaná do čtyř kapitol, z nichž za nejdůležitější považuji kapitolu s názvem „Rozhovory s respondentkami“. Obsah dané části bude tvořit doslovný přepis rozhovorů s celkem pěti sestrami. Respondentky odpoví na předem připravené otázky, přičemž budou mít možnost vyjádřit se k oblasti vzdělávání, konfliktů v zaměstnání a v neposlední řadě i k oblasti změn v rámci sesterské činnosti. V závěru práce bude provedena následná analýza získaných informací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OŠETŘOVATELSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH V HISTORICKÉM KONTEXTU

Ošetřovatelství se vyvíjelo již od pravěku. Lidé si své znalosti předávali nejprve ústně z generace na generaci, později s rozvojem písma docházelo k zapisování získaných znalostí na papyrus, kusy pergamenu a papír. V raných dobách lidé využívali k uzdravení druhých víru v nadpřirozeno, magické rituály a zaříkávání, jejichž součástí bylo „přírodní léčitelství“ – založené na využívání kůry stromů, kořínků, bylinek. Na vývoj ošetřovatelství měly mimo jiné velký vliv války, politika a některé významné osobnosti. Mezi ty české můžeme zařadit např. Anežku Českou, Alici Masarykovou nebo Martu Staňkovou. Již ve starověkém Římě, byly při válečných taženích zřizovány lazarety, avšak vlivem špatných hygienických návyků docházelo často k úmrtím poraněných. To se však změnilo díky Florence Nightingalové. Špatná hygiena a nedostatek pitné vody měly ve středověku za následek vznik epidemií, nemocí a hladomorů (Švejdrová, 2011, s. 10-49).

S rozvojem křesťanství byla péče o nemocné přenesena do klášterů, kde byla podstatou léčby zejména víra v Boha a přírodní medicína. Nemoc byla chápána jako odplata za spáchané hříchy a uzdravení bylo chápáno jako odpuštění, které si nemocný vyprosil od Boha. Jediný všemocný lékař v mysli mnoha lidí byl, je a bude Bůh (Švejdrová, 2011, s. 10-49).

„Historii ošetřovatelství lze nalézt v obecných dějinách. Nemohlo by tomu být jinak, péče, kterou lidé dávají potřebným, je úzce spjata s jejich normami, ekonomickým systémem, morálkou – zkrátka s celou jejich kulturní tradicí“ (Sellew, 1946, s. 13).

1.1 Řády v českých zemích zabývající se ošetřovatelstvím

Za posun ve vývoji řádů zabývajících se ošetřovatelstvím, na našem území můžeme považovat příchod biskupa Wolfganga roku 972, který získal svolení tehdejšího papeže Jana XIII. k založení pražského biskupství a řeholní instituce – Kláštera Benediktinek. *„Pročež z apoštolské vážnosti a sv. Petra, knížete apoštolův, moci, jehož, ač nehodní, přece jsme náměstci, svolujeme a schvalujeme i ustanovujeme, aby při kostele sv. Víta bylo sídlo biskupské, při kostele pak sv. Jiří mučedníka aby pod řeholí sv. Benedikta a poslušenstvím dcery naší, abatyše Marie, zřízen byl sbor svatých panen“ (Lacina, 1893, s. 207-209).*

Období desátého století je spojeno se vznikem řádového ošetřovatelství, ve kterém hrály podstatnou úlohu ženy, jejichž hlavním motivem pro práci byla víra v Boha, nikoli filozofie. Šíření křesťanství přineslo do českých zemí nejen vznik kongregací, ale i křesťanských řádů.

V rámci této kapitoly budou nastíněny nejznámějšími řády, které se zabývaly ošetrovatelstvím (Kutnohorská, 2010, s. 17-18).

1.1.1 Řád svatého Lazara Jeruzalemského

Též označován jako Vojenský a špitální Řád rytířů sv. Lazara Jeruzalemského. První zmínky o existenci tohoto řádu pocházejí z Jeruzaléma, kde v roce 125 př. n. l. k jeho vzniku údajně napomohl Jan Hyrcanus. Avšak v roce 1565 někdejší papež Pius IV. označil za vznik řádu rok 361 n.l. a za zakladatele sv. Basila. Po dobytí Jeruzaléma, v roce 1099, byl tento řád objeven účastníky křížových výprav, tedy tzv. „křížáky“. Odtud se rozšířil po celé Evropě. Zpočátku do něj vstupovali zejména nemocní leprou, či malomocní rytíři z jiných řádů s cílem pomáhat a léčit nemocné s těmito a jinými chorobami. Členové řádu sv. Lazara Jeruzalemského, často označováni „lazariáni“, nebo „lazarité“, se také významně podíleli na výstavě nových lazaretů (Historie řádu, 2014; Županič, Řehořová, 2016).

První členové tohoto řádu se na našem území objevili v roce 1154, a to v Praze, kde založili první špitál a následně kostel. Kostel byl však v roce 1901 zbořen. Obdobné centrum se špitálem Řádu svatého Lazara vzniklo následně v Kutné Hoře. Vývoj a šíření řádu přerušily husitské války a řád z našich zemí vymizel. O jeho návrat se zasloužil v roce 1937 Karel VI., kníže ze Schwarzenberka. Během okupace a následné války došlo ke zpomalení šíření řádu, neboť někteří jeho členové byli zatčeni, posláni do koncentračních táborů, nebo se účastnili zahraničního a domácího odboje. V roce 1948 následkem komunistického převratu byla jeho činnost na mnoho let opět ukončena. V českých zemích mohl řád znovu zahájit svou činnost až po roce 1989 (Historie řádu, 2014; Županič, Řehořová, 2016).

1.1.2 Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou

Též známý pod latinským názvem „Ordo militaris Crucigerorum cum rubea stella“. Počátky tohoto řádu sahají až do roku 1233, kdy byl vybudován při kostelu sv. Haštala v Praze. O jeho vznik se zasadila Anežka Přemyslovna. Původně se ovšem jednalo o laické špitální bratrstvo, které o čtyři roky později povýšil někdejší papež Řehoř IX. na řád. Díky tomu získal řád vlastní samosprávu. Řád sídlil i u kostela sv. Petra na Poříčí, odkud zanedlouho (roku 1252) přesídlil natrvalo nedaleko Juditina mostu. Přesídlením k Juditinu mostu získal řád povolení vybírat zde clo a mýtné, zároveň však musel most spravovat a udržovat. Zde byl postupem času vybudován kostel sv. Františka spolu s klášterem a špitálem. Následně se řád rozšířil do Slezska, Polska, Uher a na Moravu.

Do roku 1252 se řeholní oděv vyznačoval černým talárem s červeným křížem. Nicméně na požádání Anežky Přemyslovny přidal papež Innocence IV. dne 17. 6. 1252 „zvláštní rozlišovací znamení“ v podobě červené hvězdy (Jirásko, 1991, s. 35-36; Historie a vývoj Řádu, [b.r]).

Tento ošetrovatelský řeholní řád se zabýval zejména duchovní správou a péčí o nemocné a chudé. Nejvýše postavený člen řádu byl označován jako mistr, avšak postupem času se toto označení změnilo na generál a později na velmistr. V době krále Václava I. docházelo k postupnému vzestupu řehole, největší rozmach nastal za vlády Karla IV. V této době se budovaly zejména špitály a kostely. V letech 1561 – 1694 nastal další rozkvět řádu, a to zejména proto, že se řádoví velmistři stali současně i pražskými arcibiskupy. Naopak za vlády císaře Josefa II. hrozilo zrušení řádu, k tomuto ale nedošlo díky úmrtí císaře. Pruský král Frederich Wilhelm III. vydal 19. 11. 1810 dekret, kterým nařídil zrušení řádu na svém území, tím řád ztratil takřka svou celou slezskou větev. Nicméně o dvacet dva let později, tedy roku 1832, založil řád první dětskou opatrovnu v Karlíně. Jednalo se o vůbec první opatrovnu v Čechách (Jirásko, 1991, s. 35-36; Historie a vývoj Řádu, [b.r]).

V současnosti působí řád spíše v duchovní správě. Přispívá na provoz nemocnice Milosrdných sester Karla Boromějského v Praze a na sociální projekty (Jirásko, 1991, s. 35-36; Historie a vývoj Řádu, [b.r]).

1.1.3 Řád milosrdných bratří

Latinsky označován jako „Ordo Hospitalarius S. Ioanis de Deo.“ Tento špitální řád přivedl do Valtic roku 1605 kníže z Lichtenštejna. Řehole však vznikla již roku 1537 ve španělské Granadě, kde ke vzniku přispěl Jan Ciudad, známý též jako Jan z Boha. Řád se věnoval nejen péči o nemocné a přestárlé, ale také studiu, ve kterém řádoví bratři získali zdravotnické vzdělání od ošetrovatelů až po lékaře. Rozvoj vzdělanosti v rámci řádu napomohl uskutečnění první operace pod narkózou v pražské nemocnici roku 1847. Tuto operaci vedl Bratr Celestin Opitz (Kolčava, 2017; Jirásko, 1991, s. 73-74).

S příchodem řádu na české území došlo i ke vzniku špitálů. První špitál vznikl ve Vídni roku 1614, o rok později ve Štýrském Hradci a v Praze roku 1620. S příchodem revolučních myšlenek a protestantských názorů roku 1790 zanikla podstatná část konventu ve Španělsku, Portugalsku a Polsku. Naopak v českých zemích, navzdory výnosu Josefa II., se zde konvent udržel, ale to jen proto, že se ukázal svou činností jako užitečný. Další změny nastaly v roce

1919. Do té doby byl český konvent součástí Rakousko - české provincie sv. Michala, ale v roce 1919 se osamostatnil a dal vzniku samostatné československé provincii (Kolčava, 2017; Jirásko, 1991, s. 73-74).

Znakem tohoto řádu je zlaté grantové jablko s křížem a šesticípou hvězdou. Řeholní oděv se vyznačoval černým hábitem s kapucí, koženým řemenem a škapulířem. „Per corpus ad animam“ je heslo Řádu milosrdných bratří, které ve volném překladu znamená „Přes péči o tělo, k duši člověka“ (Kolčava, 2017; Jirásko, 1991, s. 73-74).

1.1.4 Chudé sestry svaté Kláry

Řád je zkráceně nazýván „klarisky“, jedná se o církevní římskokatolický ženský řád. Založení tohoto řádu se datuje k roku 1212, kdy se o jeho vznik zasadil František z Assisi a sv. Klára, která se o tři roky později stala jeho představenou. Byla to právě sv. Klára, jež byla roku 1255 prohlášena za svatou a na jejíž počest se řád jmenuje. Členky tohoto konventu si začaly říkat klarisky. Řád se začal rychle šířit po západní Evropě (Jirásko, 1991, s. 112-114; Klarisky v českých zemích, 2017).

Do českých zemí se dostal v roce 1231, a to díky pomoci dcery krále Přemysla Otakara II., Anežky Přemyslovny, která napomohla k jeho vzniku v Praze na Františku. Roku 1234 se stala Anežka Přemyslovna jeho abatyší. Na českém území vznikaly následně další kláštery. Roku 1782 byly všechny tyto kláštery zrušeny, a to v důsledku dekretu vydaného císařem Josefem II. (Jirásko, 1991, s. 112-114; Klarisky v českých zemích, 2017).

K obnovení řádu došlo na počátku 20. století, roku 1914, v Litoměřicích, kdy se zde usadily Klarisky – kapucínky. Klarisky – kapucínky pocházejí z Neapole, kde je roku 1538 založila Marie Laurentina Longo (Jirásko, 1991, s. 112-114; Klarisky v českých zemích, 2017).

Klarisky se ve špitálech věnovaly charitativní činnosti. Součástí jejich řeholního oděvu bylo roucho, nejčastěji hnědé nebo černé barvy, přepásané bílým provazem s uzly a černým závojem (Jirásko, 1991, s. 112-114; Klarisky v českých zemích, 2017).

1.1.5 Řád svaté Alžběty

Tento řád byl často označován jako „Alžbětinky“. Vznik řádu se datuje k roku 1622 a byl založen Apolonií Radermecher z Aachen. Apolonie spolu s dalšími dívkami zprostředkovávaly péči o nemocné. Následovaly při tom příkladu Alžběty Durynské, která

se mimo jiné stala jejich patronkou a podle níž je odvozen název řádu (Kutnohorská, 2010, s. 22; Jirásko, 1991, s. 116; Sestry alžbětinky, [b.r]).

Na naše území se řád dostal v roce 1722, o což se zasadila hraběnka Karolina Schonkirchová, která Alžbětinky pozvala do Prahy. Z Vídně byly poslány dvě řeholnice - M. Angelina a M. Johana. M. Angelina se stala představenou nově vzniklého kláštera na Novém Městě, který byl založen díky sbírce českých šlechtičen. S pomocí císaře Karla VI. a arcibiskupa pražského došlo v Praze ke vzniku nemocnice na Slupi. V této nemocnici byly léčeny pouze ženy. Za vlády Josefa II. klášter v Novém Městě jako jeden z mála klášterů nebyl zrušen, avšak pod podmínkou že klášter nebude přijímat novicky. 19. století představovalo pro klášter a samotný řád těžké chvíle, neboť se řád potýkal s dluhy. Následovaly epidemie cholery a tyfu, při kterých zemřelo mnoho řeholnic (Kutnohorská, 2010, s. 22; Jirásko, 1991, s. 116; Sestry alžbětinky, [b.r]).

Ve 20. století, v době I. světové války obývali klášter zejména nemocní a zranění vojáci. Po roce 1953 docházelo v několika etapách k postupnému odstranění řádu. Ve III. etapě byly sestry Alžbětinky přesunuty do broumovského kláštera, kde byly izolovány od okolního světa. Působily zde jako švadleny. Poslední etapa přišla roku 1974, kdy byly Alžbětinky přesunuty do Oseku u Duchcova. Řeholní sestry se zde zdržovaly v izolaci až do roku 1989 (Kutnohorská, 2010, s. 22; Jirásko, 1991, s. 116; Sestry alžbětinky, [b.r]).

Řeholní oděv Alžbětinek zahrnuje hnědý hábit, amulet, černý závoj a cingulum s pěti uzly. Znakem toho řádu jsou tři zlaté korunky v modrém poli (Kutnohorská, 2010, s. 22; Jirásko, 1991, s. 116; Sestry alžbětinky, [b.r]).

1.1.6 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Kongregace je zkráceně označovaná jako „boromejky“. Jedním z důvodů založení řádu bylo množství zbídačených a chudých lidí, o které neměl kdo pečovat v období po konci třicetileté války. Řád založil mladý francouzský advokát Josef Chauvenel z města Nancy. Název tohoto řádu je odvozen od italského biskupa a kardinála Karla Boromejského, jehož socha se nacházela nedaleko domu, ve kterém sídlily sestry boromejky (Dějiny kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, [b.r]).

V roce 1834 přišly do francouzského města Nancy dvě české novicky a o rok později je následovaly další dvě. Po návratu do rodné země, v roce 1837, působily spolu s další členkou – Francouzskou Marií Terezií Helvigovou v Praze na Klárově. Následně pod Strahovskou

zahradou založily kostel a nemocnici Milosrdných sester Karla Boromejského. V 50. letech minulého století došlo ke znárodnění veškerého majetku sester, následně byla část sester poslána do pohraničí, kde se věnovaly textilnímu průmyslu. Zbylé členky řádu se zabývaly péčí o tělesně a mentálně postižené. Působení kongregace bylo obnoveno po roce 1989, kdy sestry začaly pracovat opět v nemocnicích (Dějiny kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, [b.r]).

1.1.7 Kongregace šedých sester u sv. Bartoloměje v Praze

Známa též pod názvem Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka z Assisi. U zrodu této kongregace v roce 1856 stály sestry Anna a Marie Plaňanské spolu se svou přítelkyní Františkou Grosmanovou. Byla to právě Františka Grosmanová, která se stala první představenou řádu. Členky tohoto řádu jsou často označovány jako „Šedé sestry“. Začalo se jim takto říkat kvůli jejich řeholnímu oděvu, který zahrnoval černé splývavé šaty s šedým límečkem a pláštěm stejné barvy (Historie, 2017; Kutnohorská, 2010, s. 25-26; Pokoj a dobro, 2017).

První zmínky o řádu se však objevují již kolem roku 1853, jednalo se o sdružení, které mělo za cíl péči o nemocné, zanedbané a opuštěné. Šedé sestry takto činily bez rozdílu a nároku na odměnu. Se zvětšujícím se množstvím nově příchozích členek rozšiřovaly řeholní sestry i rozsah poskytované péče. Začaly chodit do domů nemocných, staraly se o zraněné vojáky, pracovaly v nemocnicích. Jednalo se zejména o nemocnice v Praze, Plzni, Hradci Králové či Kolíně. Když v letech 1960 – 1962 ukončily svou činnost v nemocnicích, začaly pracovat zejména v domovech pro seniory, s postiženými dětmi či v léčebnách dlouhodobě nemocných (Historie, 2017; Kutnohorská, 2010, s. 25-26; Pokoj a dobro, 2017).

1.1.8 Česká Kongregace sester dominikánek sv. Zdislavy

Nazývaná též Kongregace sv. Zdislavy. Na českém území se objevují první kláštery tohoto řádu již ve 13. století. Fungovaly zde až do 18. století, kdy je svými výnosy císař Josef II. zrušil. Vznik kongregace se datuje k roku 1889, a to v Řepčíně, nedaleko města Olomouc. Za zakladatelku se považuje Matka Rajmunda Jindrová. Patronkou tohoto řádu je sv. Zdislava (Kutnohorská, 2010, s. 26; Sestry dominikánky, 2016).

Sestry se zasadily o vznik učitelského ústavu a dohlížely na vzdělávání prostřednictvím škol, které vedly. Jednalo se o školy mateřské, obecní a měšťanské. Dále pečovaly o děti mentálně postižené či o děti v sirotčinci. Obrat nastal s příchodem II. světové války, kdy byly zrušeny

takřka všechny jejich školy a kláštery byly využívány jako lazarety pro raněné vojáky. To donutilo sestry vyhledat jiný způsob obživy. V tomto směru jim pomohlo „Výrobní ústředí řádových ústavů v Praze“, které jim zajistilo práci. Jednalo se převážně o výrobu pantoflí, kabelek či plážových tašek (Kutnohorská, 2010, s. 26; Sestry dominikánky, 2016).

S příchodem komunismu došlo ke znárodnění veškerých školských zařízení a k vydání zákazu vyučování náboženství. Avšak sestry se i přesto nadále věnovaly péči v oblasti sociálních služeb. Zbylé členky řádu byly po malých skupinkách přesouvány do pohraničí. Zde pracovaly vesměs v továrnách (Kutnohorská, 2010, s. 26; Sestry dominikánky, 2016).

1.1.9 Diakonky

Diakonie, slovo převzaté z řeckého „diakonein“, v překladu znamená sloužit či pomáhat. První skupinky těchto žen vznikaly již v 1. století, jednalo se zejména o mladé ženy a vdovy. V českých zemích se objevily v 15. století. Diakonky obstarávaly nejen tzv. „návštěvní opatrovnictví“, tj. péče o navštěvované nemocné, ale o nemocné se staraly také v nemocnicích. Postupem času došlo k zániku těchto spolků. Jejich činnost však byla následně obnovena díky nekatolickým církvím, a to na přelomu 18. a 19. století (Plevová, Slowik, 2008, s. 34-35).

1.2 Ošetřovatelství v době osvícenství

Období 17. století se vyznačuje početnými morovými epidemiemi. Ty se objevovaly zejména v rozmezí 1624 - 1680. V letech 1649 a 1679 byly vydávány tzv. „morové řády“. První morový řád stanovil, že krajská města a městské úřady jsou zodpovědné za protimorová opatření. Následně druhý morový řád z roku 1679 přesně vymezil povinnost lékařů, mimo jiné i jejich dohled nad špitály. Poslední morová epidemie, známá též jako „epidemie dýmějového moru“, byla jednou z nejhorších. Vyžádala si až statisícové oběti (Kafková, 1992, s. 6-8; Kazimour, 2016, s. 115-122).

V 18. století došlo v zemích Rakouské monarchie k významným reformám, o které se zasadili zejména panovnice Marie Terezie a její nástupce Josef II. Císařovna Marie Terezie započala zdravotnické reformy již v roce 1745, a to pozváním holandského lékaře Gerharda van Swieteny do Vídně. Ten získal nejen postavení osobního lékaře císařovny, ale i hodnost „Direktor aller Medicinalangelegenheiten in den k. k. Erblanden a Praesident der Santiätshofdeputation“. Tuto hodnost lze přirovnat k současným funkcím ministr školství a ministr zdravotnictví. Gerhard van Swieten roku 1753 vydal zdravotní řád pro království České,

ve kterém vyzdvihuje jako hlavní cíle zlepšení kvality zdravotní péče a v souvislosti s tím zvýšení kvalifikace zdravotnického personálu a dohled nad lékárnami. Účelem toho všeho bylo zachování dobrého zdravotního stavu poddaných, kteří byli zdrojem příjmu státní pokladny. V českých zemích došlo také ke změně hierarchie zdravotnických institucí. Vznikly zemské zdravotní komise, v jejichž čele stál nejvyšší zemský lékař označován jako „protomedik“. Dále vznikl úřad „Dvorská zdravotní deputace“ se sídlem ve Vídni a úřad „Medicinnální a sanitární komise“ pro české země. Dvorská zdravotní deputace byl nejvyšší zdravotnický úřad (Kafková, 1992, s. 6-8; Kazimour, 2016, s. 115-122).

„Generale normativum in re sanitatis“ byl nově vzniklý zdravotní řád vydaný roku 1770 ve Vídni s platností pro všechny země koruny. O tři roky později byly k řádu přidány dva dodatky. Následně začaly postupně vznikat nové nemocnice, porodnice, ústavy pro duševně choré a nalezince (Kafková, 1992, s. 6-8; Kazimour, 2016, s. 115-122).

Císař Josef II. během své vlády vydal řadu výnosů. Mezi jeho nejznámější můžeme zařadit výnos, kterým došlo k postupnému rušení klášterů. *„Během šesti let (1782 – 1788) zrušil v Čechách a na Moravě kolem sta klášterů, totiž všechny, které nezabývaly se vyučováním, péčí o nemocné nebo správou duchovní. Členům klášterů těch vyměřeno skrovné výslužné, veškero pak movité i nemovité jmění zabráno“* (Lacina, 1896, s. 1557).

Roku 1781 vydal císař dokument nazvaný „Direktiv- Regeln zur künftigen Einrichtung der heisegen Spitäler und allgemeinen Versorgungshauser“, neboli direktivní pravidla. V rámci tohoto předpisu vytvořil císař jednotné směrnice pro vznik zdravotnických zařízení vztahující se na celé území Rakouské monarchie. Došlo jím rovněž k oddělení léčebné a sociální péče. Všeobecné nemocnice zajišťovaly péči o nemocné a chudé, sirotčince, porodnice a nalezince zajišťovaly péči o rodičky a děti, přičemž mentálně postižení byli situováni do ústavů pro choromyslné. V rámci nově vzniklých nemocnic byly též zakládány nemocniční lékárny (Kazimour, 2016, s. 122-123).

1.3 Vznik nemocnic

V druhé polovině 14. století docházelo k zakládání léčebných a charitativních ústavů. Lékařská péče byla poskytována v tzv. „domus hospitalis“, neboli světských špitálech, klášterních nemocnicích „infirmárie“ a v nemocnicích pro malomocné „domus leprosum“ či „leprosarium“ (Kazimour, 2016, s. 54).

Světské špitály původně nabízely i pohostinství pro pocestné a sloužily spíše jako útulky. Mezi světské špitály spadal i pražský špitál v Týnském dvoře. Klášterní nemocnice, které byly součástí takřka každého kláštera, zajišťovaly péči zejména o nemocné mnichy. Léčení se věnoval vždy jeden z řeholníků (tzv. „frater infirmarus“). Nemocnice pro malomocné byly zřizovány vždy za hradbami města, aby postižení leprou byli co nejvíce izolováni od okolní populace. Nemocní trpící touto chorobou byli odkázáni na víru v Boha a poskytnutí té nejjednodušší péče v zřizovaných leprosáriích. Leprosáriem v českých zemích byl například špitál sv. Lazara v Praze (Kazimour, 2016, s. 54).

Tyto špitály však nahradily v druhé polovině 18. století všeobecné nemocnice. První všeobecná nemocnice byla vybudována v roce 1785 v Brně, o tři roky později vznikla v Olomouci a roku 1790 v Praze Na Františku (Kutnohorská, 2010, s. 34-36).

Brněnskou nemocnici milosrdných Bratří řadíme mezi druhou nejstarší všeobecnou nemocnici na českém území. Vznikla roku 1747 v Polní ulici. O její založení se zasloužil hrabě Jan Křtitel z Dietrichsteina. Nemocnice, jejíž součástí byla i lékárna, patřila původně k řádu. Součástí bylo 70 lůžek, které našly své využití hlavně v období prusko-rakouských válek a bitvě u Slavkova. Následně roku 1895 došlo ke zvýšení počtu lůžek na 160 (Kutnohorská, 2010, s. 34-36).

Roku 1894 vznikla všeobecná nemocnice v Olomouci, která měla kapacitu 212 lůžek. Následně byl jejich počet navýšen o dalších 56 lůžek. V rámci této nemocnice vzniklo několik oddělení – interní, chirurgické, oční a infekční. Součástí byla též lékárna, kuchyně, prádelna a strojovna. Současně s všeobecnými nemocnicemi vznikaly i porodnice. Na vývoj pediatrie měl významný vliv vznik první dětské německé nemocnice v Praze, a to roku 1842 (Kutnohorská, 2010, s. 34-36).

Rozvoj průmyslu zapříčinil vznik závodních nemocnic. První taková vznikla na našem území roku 1853 v ostravské části Vítkovice. Na jejím založení se podílel i někdejší majitel železáren baron Rotschild. Jednalo se o první závodní nemocnici nejen v českých zemích, ale i v Rakousko-Uhersku (Kutnohorská, 2010, s. 34-36).

1.4 Československý červený kříž

Mezinárodní červený kříž vznikl v roce 1864. Významný podíl na jeho založení měl Švýcar Jean Henri Dunant. Organizace se zaměřovala na poskytování první pomoci a předávání odborných znalostí ošetřujícím osobám. Současně vzniklo národní společenství Červeného

kříže, jehož vznik opět inicioval Henri Dunant, a který se zabýval poskytováním péče potřebným a raněným. Únor 1919 je označován jako oficiální datum vzniku Československého červeného kříže (dále jen „ČSČK“), avšak jeho historie sahá hlouběji, a to do roku 1868. V té době se stal jeho předchůdce „Vlastenecky pomocný spolek pro Království české“ součástí „Rakouského společenství červeného kříže“ (Juráčková, 2011; Marek, 1999, s. 15-21).

Dne 1. 2. 1919 v Praze zavítala delegace ČSČK k někdejšímu prezidentu T. G. Masarykovi a předložili mu návrh na vznik ČSČK, přičemž jako jeho předsedkyně byla navržena PhDr. Alice Masaryková. Prezident 6. února 1919 v písemné odpovědi s žádostí souhlasil, proto toto datum udáváme jako oficiální datum vzniku ČSČK. Následně 1. prosince téhož roku v Ženevě Mezinárodní výbor červeného kříže oficiálně uznal existenci Československého červeného kříže. Alice Masaryková zůstala ve funkci předsedkyně po dobu dvaceti let, a to tedy až do roku 1938. V meziválečném období činnost organizace spočívala zejména v pomoci uprchlíkům. Docházelo ke vzniku poraden pro děti a matky, jeslí, sirotčinců, útulků pro matky a starce. Od roku 1920 měl ČSČK ve správě státní ošetrovatelskou školu. Podílel se na výchově „samaritánů“ a v období hospodářské krize organizoval charitativní plán. V rámci tohoto programu organizoval rozdělování potravin, vyvažování polévek nebo sběr šatstva (Juráčková, 2011).

Zlomovým okamžikem ve vývoji organizace se stala okupace německými vojsky a následný vznik Protektorátu Čechy a Morava. K 5. srpnu 1940 byla veškerá činnost ČSČK ukončena, jeho majetek byl zabaven a mnoho členů bylo uvězněno, odvezeno do koncentračních táborů nebo popraveno. Zbývá část členů, která zůstala na svobodě, se zapojila nejen do odbojových akcí, ale také pomáhala v místech zasažených bombardováním či při odstranění epidemie tyfu, a osvobozovala transportované vězně. Po skončení druhé světové války došlo k obnově ČSČK. Obrat nastal v únoru 1948, kdy byl spolek zbaven nezávislosti a samostatnosti. V období komunismu v českých zemích bylo znárodněno zdravotnictví, majetek ČSČK byl odebrán státem a ze spolku vymizely prvky charitativní činnosti (Juráčková, 2011).

Po roce 1989 získal ČSČK znovu nezávislost a samostatnost a znovu započal s charitativní činností. V březnu 1992 byl vydán zákon č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži, díky kterému organizace získala zpět některé z dříve odebraných nemovitostí. Zánik Československé federativní republiky vedl i k rozdělení ČSČK. V České republice tedy došlo ke vzniku ČSČK, který byl přijat dne 26. 8. 1993 Mezinárodním výborem červeného kříže a následně dne 25. 10. 1993 Mezinárodní federací Červeného kříže a Červeného půlměsíce (Juráčková, 2011).

1.5 České sestry za II. světové války

V důsledku podepsání Mnichovské dohody ztratila Československá republika území o rozsahu přibližně 41 000 km². Na tomto území se nacházelo podstatné množství nemocnic, ozdravoven, sanatorií, ústavů pro choromyslné a řádových ošetřovatelských škol. Počet zdravotnických zařízení na území Československé republiky tedy podstatně klesl, v roce 1939 se zde nacházelo již jen 191 zdravotnických zařízení, ve kterých pracovalo pouze 30 ošetřovatelek. O rok později vznikla nová funkce „vedoucí sestra ošetřovatelské služby v nemocnici“. První sestrou jmenovanou do této funkce byla Jana Roušarová z nemocnice Bulovka v Praze (Kazimour, 2016, s. 359–362; Kutnohorská, 2010, s. 94-99).

Již zmíněná činnost ČSČK v době okupace byla podporována i činností sester, které například napomáhaly předání vzkazů a balíčků uvězněným v Terezíně, snažily se sehnat finance pro rodiny vězňů, atd. Československé sestry se také účastnily II. světové války, a to jako příslušnice tzv. „1. armádního československého sboru“ s poddůstojnickými hodnostmi. Československé sestry se účastnily zejména bojů na východní frontě. Před vysláním na východní frontu se sestrám dostalo stejného výcviku jako mužům. Výcvik sester byl velmi náročný, zahrnoval mj. i namáhavé pochody v nepříznivých klimatických podmínkách. Práce sester na frontě zahrnovala zejména poskytnutí první pomoci raněným. Halja Vorobcová, z oddílu tankistů, byla jednou z ošetřovatelek, které se zapojily do bojů na východní frontě (Kazimour, 2016, s. 359–362; Kutnohorská, 2010, s. 94-99; Líhal, 2016).

V porovnání se situací na východní frontě působilo v Anglii v roce 1939 pouze pět diplomovaných československých sester. Tyto ženy se snažily zejména o vytvoření instituce, jež by svou činností napodobila ČSČK, zejména jeho výukovou činnost. Koncem roku 1939 se podařilo sehnat zdarma nejen posluchárnu, ale i výukový materiál. Do kurzu bylo přijato 80 uchazeček vybraných z oblasti Londýna a jeho blízkého okolí. Školení probíhalo třikrát týdně. Po ukončení kurzu se studentky zúčastnily dalšího kurzu pořádaného Britským červeným křížem. Po absolvování mohly absolventky nastoupit do londýnské nemocnice „Guy Hospital“, kde působily převážně jako „pomocné sestry“.

Za zmínku rovněž stojí činnost československých lékařů v období II. světové války. Českoslovenští lékaři působili nejen v londýnské nemocnici Hammersmiths, v rámci níž byla vybudována československá vojenská nemocnice, ale také u jednotek RAF (Royal Air Force), nebo na východní frontě. Zejména zde byl velký nedostatek lékařů a zdravotnického personálu (Kazimour, 2016, s. 359-362; Kutnohorská, 2010, s. 94-99; Líhal, 2016).

2 VÝZNANÉ OSOBNOSTI ČESKÉHO OŠETŘOVATELSTVÍ

V rámci této kapitoly se zaměříme na významné osobnosti českého ošetrovatelství, které svou činností a příspěvky obohatily vývoj ošetrovatelství na našem území. Vzhledem k omezenému rozsahu práce zde nemohou být zmíněny všechny, proto se zaměříme pouze na ty, které jsou s českým ošetrovatelstvím a jeho vývojem spojovány nejčastěji.

2.1 Anežka Česká

Anežka Česká, též známá jako Anežka Přemyslovna, žila v letech 1211 až 1282. Anežka byla šesté dítě českého krále Přemysla Otakara I. z druhého manželství s Konstancí Uherskou. Již ve třech letech byla poslána do Třebonického kláštera ve Slezsku, aby zde byla vychována dle Cisterciánského zákona. Později byla přemístěna do premonstrátského kláštera v Doksech, kde získala další rozsáhlé vzdělání. Anežka byla během svého života dvakrát zasnoubena. Nejprve s knížetem Polským, který podle dochovaných údajů brzy po zasnoubení zemřel. Podruhé byla zasnoubena s Jindřichem, synem císaře Bedřicha II., ke sňatku však nedošlo. Anežka se následně rozhodla plně oddat službě Bohu, v čemž jí podpořila její rodina (Zap, 1880, s. 756).

Anežka se stala r. 1200 abatýší v klášteře u sv. Jiřího na hradě Pražském. Tento klášter spravovala 28 let. Roku 1232 založila špitál sv. Františka pro chudé a nemocné Na Poříčí. O rok později vznikly nedaleko mužský klášter a ženský klášter. Jednalo se vůbec o první mužský řád, který byl založen ženou. Do nově vzniklého kláštera řádu sv. Kláry Anežka vstoupila roku 1234 a stala se jeho abatýší. Anežka také roku 1233 napomohla ke vzniku špitálního bratrstva, které bylo zanedlouho papežem uznáno jako samostatný ošetrovatelský řád – Řád křížovníků s červenou hvězdou (Zap, 1880, s. 776–778; Plevová, Slowik, 2008, s. 65).

V neposlední řadě je Anežka Česká také považovaná za „Patronku českého ošetrovatelství“. V průběhu svého života se krom řeholní činnosti věnovala i péči o nemocné a chudé. Je důležité zmínit, že zpracovala nejen konkrétní pravidla pro ošetrování nemocných, ale zaměřila se také na etická pravidla péče o nemocné. Jednalo se o vůbec první etický kodex v dějinách ošetrovatelství. Dalším odkazem, který po sobě zanechala, bylo vytyčení základních zásad křesťanského milosrdenství, které zněly: „hladové sytiti, žíznivé napájeti, nahé odívatí, nemocné navštěvovati a pocestné přijímati“.

Dne 12. 11. 1989 byla Anežka Česká prohlášena za svatou papežem Janem Pavlem II. (Zap, 1880, s. 776–778; Kutnohorská, 2010, s. 28-29).

2.2 Zdislava z Lemberka

Současnici Anežky České byla Zdislava z Lemberka, která byla dcerou brněnského purkra-
bího a Sibyly, dvorní dámy královny Kunhuty. Narodila se roku 1220. V roce 1238 byla
provdána za Havla z Lemberka, zakladatele hradu Lemberk, kam se po svatbě odstěhovala.
Věnovala se zde charitativní činnosti, péči o děti a vstoupila do apoštolského řádu domini-
kánů. S pomocí manžela Havla z Lemberka napomohla ke vzniku dvou klášterů, a to v Jab-
lonném v Podještědí a následně v Turnově (Zap, 1880, s. 838; Kutnohorská, 2010, s. 29;
Staňková, 2001, s. 9).

Kronikář Dalemil ji popsal jako ženu života svatého, která pomáhá chudým, nemocným
a zvláště umírajícím. Právě tito lidé u ní vždy našli podporu. Zdislava řadila mezi své ži-
votní hodnoty lásku, respekt a porozumění. Zemřela na hradě Lemberk roku 1252. Až v roce
1995 byla prohlášena za svatou papežem Janem Pavlem II. (Zap, 1880, s. 838; Kutnohorská,
2010, s. 29; Staňková, 2001, s. 9).

2.3 Karolína Světlá

Vlastním jménem Johana Rottová jako spisovatelka a novinářka vystupovala pod pseudony-
mem Karolína Světlá. Narodila se 24. 2. 1830 v Praze. Roku 1852 se provdala za Pavla
Mužíka, díky kterému se uvedla do české společnosti a měla možnost se zde setkat s dalšími
významnými osobnostmi. Kromě literatury se Karolína Světlá věnovala emancipačnímu
hnutí, napomohla ke vzniku tzv. „Ženského výrobního spolku českého“ (roku 1871) a „Ame-
rického klubu dam“. V neposlední řadě se podílela na vzniku první ošetrovatelské školy roku
1874. Karolína Světlá zemřela dne 7. 9. 1899 ve věku 69 let v Praze (Karolína Světlá, 2014).

2.4 Eliška Krásnohorská

Eliška Krásnohorská, rozená Pechová, se narodila dne 18. 11. 1847 v Praze. Byla význam-
nou českou spisovatelkou, překladatelkou, básnířkou, kritičkou a představitelkou emanci-
pačního hnutí. Po smrti otce Ondřeje Pechy se začali na její výchově podílet starší bratři
Jindřich a Adolf. Eliška Krásnohorská trpěla od útlého mládí těžkým onemocněním kloubů,
které ji výrazně omezovalo a vedlo ke společenské uzavřenosti. V mládí se setkala s vý-
znamnými českými hudebními skladateli - Karlem Bendlem, Hynkem Pallou či Bedřichem
Smetanou (Heczková, 2015, s. 5-15). Kromě skládání libret se spolu s Karolínou Světlou
věnovala činnosti v „Ženském výrobním spolku českém“ a publikaci v redakci „Ženských
listů“. Společně s Karolínou Světlou napomohla roku 1874 vzniku první ošetrovatelské

školy. Za první světové války se podepsala pod manifest „Věrní zůstaneme“. Po skončení války získala od někdejšího prezidenta vyznamenání. Zemřela v Praze ve věku 79 let v roce 1926 (Heczková, 2015, s. 5-15; Kolektiv autorů, 1966, s. 564).

2.5 PhDr. Alice Masaryková

Celým jménem Alice Garrigue Masaryková se narodila ve Vídni 3. května 1879 Tomáši a Charlotě Masarykovým. V jejích třech letech se celá rodina přestěhovala do Prahy, kde o něco později začala Alice studovat nejprve na vyšší dívčí škole a následně na měšťanské škole. Ve třinácti letech nastoupila na dívčí gymnázium Minerva. Po úspěšně složené maturitní zkoušce v roce 1898 začala Alice Masaryková studovat souběžně na filosofické a lékařské fakultě. Avšak po skončení prvního ročníku ukončila své studium na lékařské fakultě. Po dokončení studia na filozofické fakultě v roce 1903 se stala jednou z prvních doktorek filozofie. Své vědomosti si dále rozšiřovala studiem na univerzitách v Berlíně, Lipsku a Chicagu. Po návratu z Chicaga začala působit jako pedagožka na dívčím lyceu v Českých Budějovicích a od roku 1909 v pražském dívčím lyceu v Holešovicích (Plevová, Slowik, 2008, s. 68; Kvapilová, 2015, s. 23-26).

Za první světové války vznikl v Pardubicích vojenský lazaret, kde Alice začala působit. Z toho období pochází její deník, který je v současné době uložen v Masarykově ústavu v Praze. Z deníku je možné získat nejen ucelenou představu o chodu lazaretu a pocitech a myšlenkách Alice Masarykové, ale také o válečném dění. V roce 1915 byla zatčena kvůli účasti na odboji a politických aktivitách svého otce. Byla vězněna nejprve v Praze a později ve Vídni odkud byla o rok později propuštěna. Roku 1919 stála u zrodu Československého červeného kříže. Funkci v ČSČK vykonávala dalších dvacet let (Plevová, Slowik, 2008, s. 68; Kvapilová, 2015, s. 23-26).

Kromě činnosti v ČSČK se angažovala v oblasti vzdělávání. Svou činností napomohla ke vzniku a otevření ošetrovatelských škol v Praze a Ostravě. Zasloužila se také o příjezd tří amerických sester, které svými znalostmi a zkušenostmi přispěly k budování úrovně ošetrovatelské školy. V rámci podpory vzdělávání věnovala nejen úsilí, ale i vlastní finanční prostředky na založení mezinárodní školy pro ošetrovatelky v britské „Bedford College“, ve které studovalo i několik sester z někdejšího Československa. Mezi její další významné aktivity můžeme zařadit zásluhy při otevření Vyšší sociální školy v Praze, přeložení mnohých učebnic do českého jazyka, otevření ošetrovatelské školy v Martině a založení stipen-

dijního programu Florance Nightingalové. Dne 29. listopadu 1966 Alice Masaryková zemřela v exilu v Chicagu, její urna byla díky aktivitě ČSČK roku 1994 převezena a uložena v Lánech (Plevová, Slowik, 2008, s. 68; Kvapilová, 2015, s. 23-26; Kutnohorská, 2010, s. 80-82).

2.6 Doc. PhDr. Marta Staňková CSc.

Marta Staňková, rozená Bašná, se narodila v únoru 1938 v Boskovicích, kde také navštěvovala místní základní školu. Roku 1948 byl její otec vězněn, matka byla velmi věřící a strýc byl knězem, což pro mladou Martu Bašnou představoval velký problém při nástupu na střední školu. Avšak se ctižádostivostí, pílí a za pomoci některých kantorů začala roku 1953 studovat ve Svitavách na místní Střední zdravotnické škole. Po úspěšně složené maturitní zkoušce bohužel přišlo zklamání z odmítnutí přijetí na lékařskou fakultu. Následně však začala Marta Bašná pracovat jako sestra v nemocnici ve Svitavách (Plevová, Slowik, 2008, s. 69-70; Škubová, Chvátalová, 2004, s. 9-18).

Po absolvování osmiměsíčního specializačního pedagogického semináře v letech 1959 – 1960 začala vyučovat na Střední zdravotnické škole ve Svitavách nejprve jako instruktorka a následně jako učitelka ošetrovatelství. Právě na tomto semináři se poprvé setkala s profesorem Pacovským, se kterým posléze navázala profesní a přátelský vztah. Postupem času společně začali psát publikace a vyučovat ošetrovatelství na lékařské fakultě. Tyto a mnoho dalších podnětů vedly k jejich dlouhodobé spolupráci. Roku 1960 začala studovat dálkově obor Péče o nemocné – psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (dále UK), toto studium úspěšně ukončila roku 1964. Vyučovala ve zdravotnické škole Na Košince, odkud v září roku 1968 odešla do Všeobecné fakultní nemocnice na Oddělení péče o nemocné, kde působila jako odborná asistentka po dobu třiceti let (Plevová, Slowik, 2008, s. 69-70; Škubová, Chvátalová, 2004, s. 9-18).

Během účasti na kurzu Světové zdravotnické organizace roku 1975 v polském městě Lublinu společně s doc. Jiřím Neuwirthem ve volných chvílích diskutovali o možném vylepšení ošetrovatelského školství a o možnosti studovat tento obor denní formou studia. Obor pedagogika – ošetrovatelství (učitelství odborných předmětů na zdravotnických školách) se podařilo otevřít v akademickém roku 1980/1981 na Filozofické fakultě. V osmdesátých letech se za pomoci doc. Neuwirtha zasadila o otevření manažerského oboru pro hlavní a vrchní sestry, který se vyučoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy až do roku 1989.

Od roku 1990 pracovala na Ministerstvu zdravotnictví jako ředitelka odboru vědy a vzdělávání, a to do roku 1993. V této době také pomohla ke vzniku a otevření bakalářského studia pro sestry na Lékařské fakultě. Po ukončení své činnosti na ministerstvu, roku 1993 začala pracovat na Ústavu teorie a praxe ošetrovatelství jako odborná asistentka. Působila zde do konce svého života, tedy do října roku 2003 (Plevová, Slowik, 2008, s. 69-70; Škubová, Chvátalová, 2004, s. 9-18).

2.7 Růžena Wagnerová

Růžena Wágnerová, známá též jako Helga Thielová, se narodila 13. října roku 1942 v Praze. Otec byl Žid a matka přestoupila na stejnou víru, proto byla celá rodina roku 1944 převezena do koncentračního tábora. Osvobození Terezína se dožila pouze Růžena Wágnerová a její tři sourozenci. Po válce byli všichni posláni do dětského domova v Praze, odkud manželé Zahradkovi adoptovali malou Růženu Wágnerovou. Po ukončení základní školy začala studovat na Střední zdravotnické škole v Mladé Boleslavi, obor dětská sestra. Když v roce 1960 úspěšně složila maturitní zkoušku, byla následně poslána skrze umístěnku do Prahy, kde nastoupila na tamější první dětskou kliniku prof. Švejcara (Škubová, Chvátalová, 2007, s. 5-22).

V letech 1968 - 1970 pracovala v jeslích. Odtud přešla na dětské středisko, kde pracovala do roku 1992 na pozici staniční sestry. Dva roky pracovala na ministerstvu zdravotnictví, a v roce 1994 započala s prací ve Všeobecné fakultní nemocnici v Praze. V listopadu 1989 napomohla založení klubu sester a o dva roky později, roku 1991, založila spolu s Blankou Misconiovou Ninou Müllerovou Českou asociaci sester. Jako viceprezidentka zde působila několik volebních období (Škubová, Chvátalová, 2007, s. 5-22).

3 VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ SESTER

Myšlenka žen jako ošetřovatelek se objevila poprvé v Krymské válce, přičemž o její vznik se zasadil ruský chirurg Ivanovič Pirogov. Prvních třicet ruských dobrovolnic bylo vycvičeno v Petrohradě. Naopak v Anglii stála u zrodu ošetřovatelství Florence Nightingalová, která s dalšími 37 pomocnicemi odjela na východní frontu pečovat o raněné. Po návratu do Londýna napomohla roku 1860 k založení první ošetřovatelské školy. Tato škola sloužila jako vzor pro budování dalších ošetřovatelských škol ve světě (Kafková, 1992, s. 8-9).

3.1 První Česká ošetřovatelská škola

Za prvopočátek vzdělávání v českých zemích můžeme považovat založení „Ženského výrobního spolku českého“ v roce 1872. Hlavními iniciátorkami jeho vzniku byly Eliška Krásnohorská a Karolína Světlá. Zprvu organizoval spolek nejružnější kurzy ručních prací. Po čase začal Ženský výrobní spolek český spolupracovat se Spolkem českých lékařů, zvláště s MUDr. Vítězslavem Janovským. Právě spolupráce mezi MUDr. Janovským, Krásnohorskou a Světlou a vliv někdejšího emancipačního hnutí přispěli k otevření první ošetřovatelské školy, a to roku 1874 v Praze. Jednalo se vůbec o první školu tohoto typu na území Rakousko-Uherska (Kafková, 1992, s. 9-11; Plevová, Slowik, 2008, s. 53-54).

Účastnicím kurzu byla poskytována systematicky uspořádaná odborná výuka doplněná výukou praktickou. V rámci odborné přípravy mohly posluchačky využít nejen někdejšího překlada „Knihy o ošetřování nemocných“, o něž se zasloužila v roce 1874 Paulina Králová, ale na jejich vzdělání se významně podíleli také lékaři, např. MUDr. Janovský, MUDr. Erpek, MUDr. Hála aj. Výuka se odehrávala v pronajatých místnostech, které zajistil Ženský výrobní spolek. Praktická výuka probíhala v Praze na Karlově. Na konci kurzu musely účastnice absolvovat závěrečnou zkoušku, po které následně obdržely diplom. Absolventkám, které po ukončení kurzu měly zájem o práci v oblasti ošetřování nemocných, zajistil spolek za poplatek 50 krejcarů pracovní místo. Škola však neměla dlouhého trvání, neboť po krátkých sedmi letech své existence, za kterých bylo otevřeno celkem 5 kurzů, došlo roku 1881 k jejímu zániku. Ukončení působení této školy je vysvětlováno různě. Údajně jednou z příčin bylo zakročení členů městské rady pražské. Jako další možná příčina je často uváděno ukončení působení přednášejících lékařů, kteří se podíleli v Praze na budování české lékařské fakulty (Kafková, 1992, s. 9-15; Plevová, Slowik, 2008, s. 54; Farkašová, 2010, s. 12-16).

Roku 1886 vydal někdejší císař František Josef I. tzv. „čelední řád“, který ustanovoval neo-mezenou pracovní dobu. Platové ohodnocení ošetřovatelek se pohybovalo v rozmezí 50 krejcarů na denní směnu, 80 krejcarů za směnu noční. V případě týdenní směny, která byla nepřetržitá, mohla ošetřovatelka získat až 3-7 zlatých. Ošetřovatelky musely být svobodné. Ubytování měly zajištěno na pokojích pacientů, jejichž postele byly odděleny plentou. Tuto vysoce namáhavou práci zhodnotil na konci 19. století významný internista a mecenáš ošetřovatelského povolání prof. MUDr. Bohumil Eistel v novinovém článku pod názvem „Hrdinky“ (Kafková, 1992, s. 15-19; Kutnohorská, 2010, s. 60-63).

3.2 Vývoj vzdělávání sester do roku 1948

Po skončení I. světové války došlo dne 28. 10. 1918 ke vzniku samostatného Československého státu. V rámci tohoto období docházelo ke vzniku nemocnic, u kterých byly budovány dvouleté ošetřovatelské školy. Zpočátku poskytovaly péči o nemocné řádové sestry, ty však byly postupem času nahrazovány právě absolventkami ošetřovatelských škol (Kutnohorská, 2010, s. 65).

Na začátku 20. století, vlivem nedostatku adekvátně vzdělaných ošetřovatelek došlo k přenesení péče o nemocné i na ženy bez odborného vzdělání. Následovaly snahy spolků o založení laických ošetřovatelských škol, sjednocení teoretické výuky vládními úřady. Veškeré tyto pokusy byly završeny dne 25. 6. 1914, kdy byl uveden v platnost výnos ministerstva vnitra č. 139/1914 říšského zákoníku „Zákon o ošetřování nemocných z povolání provozovaném“ (Procházková, 2015).

3.2.1 Česká ošetřovatelská škola

Roku 1916 došlo k otevření ošetřovatelské školy, též známé pod názvem „Česká ošetřovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Praze“, v jejímž čele stála Františka Fajfrová. Škola ovšem potřebovala odborné učitele. Jednalo se nejen o lékaře, ale i diplomované ošetřovatelky. Zpočátku vedly odbornou výuku žákyň absolventky Vídeňské ošetřovatelské školy. Jednalo se o Annu Marii Hupkovou, Emílii Bártovou či Boženu Březinovou. „Česká zemská škola pro ošetřování nemocných při Všeobecné nemocnici“ byla otevřena 29. 5. 1916 v Praze v ulici Ječná. Uchazečky přijaté ke studiu nastoupily na první čtyři měsíce pouze „na zkoušku“. Studentky mohly být ze studia vyloučeny, ať už pro nevhodné chování, či porušení školních pravidel (Kazimour, 2016, s. 270-271).

V rámci prvního ročníku absolvovaly žákyně teoretickou přípravu, na kterou navazovala ve druhém ročníku praxe v nemocnicích. Na konci studia skládaly zkoušku složenou jak z teoretické, tak z praktické části. Na závěr získaly diplom z ošetřování nemocných. Díky tomuto diplomu mohly užívat hodnost „diplomovaná ošetřovatelka“. V rámci studií platily studentky školné, díky čemuž byla zajištěna strava, ubytování a uniforma. V případě že studentka nebyla dostatečně finančně zaopatřena, mohla získat alespoň částečnou úlevu při platbě školného. To ale jen za předpokladu dobrých výsledků jak v teoretické, tak praktické výuce. Tímto nemalým zvýhodněním se „upsaly“ po absolvování školy na dobu určitou k práci ve státních nemocnicích (Plevová, Slowik, 2008, s. 55-56).

Řízení školy se v září 1920 ujal Československý červený kříž. V tuto dobu vystupovala škola pod názvem „Ošetřovatelská škola ve správě Československého červeného kříže“. Alice Masaryková vyslala prosbu k Americkému červenému kříži, který následně vyslal M. Lentell, B. Kacena a G. Parsons. Slečna Parsons se podílela na vedení školy tři roky, přesněji do roku 1923. V tomto roce musely americké instruktorky ukončit své působení na škole a vrátit se zpět do rodné země. Po slečně Parson se stala první českou ředitelkou školy Sylva Macharová, tu v roce 1931 nahradila Ruth Tobolářová (Kazimour, 2016, s. 271-273).

Již zmíněná Alice Masaryková se také podílela na vybudování a otevření „Vyšší sociální školy“ v Praze. Škola byla otevřena roku 1918. Zpočátku se jednalo o jednoleté kurzy. Škola měla za cíl nejen výchovu dalších sociálních pracovníků, ale také přípravu diplomovaných sester k větší samostatnosti, která byla nedílnou součástí pro práci v terénu (Kutnohorská, 2010, s. 78-80).

3.3 Vývoj vzdělávání sester po roce 1948

Po skončení II. světové války nastal na našem území velký nedostatek zdravotnického personálu, za jehož příčinu je možné označit nejen odsun německého obyvatelstva, ale i uzavření vysokých škol a nedostatečné množství škol pro ošetřovatelky. Kritický nedostatek personálu vedl k vytvoření tzv. „rychloučků“, ve kterých účastníkům osvětlili alespoň ty nejdůležitější informace pro výkon práce. Pro tuto potřebu začala Ošetřovatelská škola v Praze pořádat kurzy, které trvaly několik týdnů a mohlo se jich zúčastnit až 40 zájemkyň. Následně v roce 1946 došlo k otevření Vyšší ošetřovatelské školy v Praze. Svou činnost opět obnovil Spolek diplomovaných sester. Veškeré tyto přínosy vedly k pozvolné obnově ošetřovatelství (Bužgová, Plevová, 2011, s. 24-26).

3.3.1 Vyšší sociálně zdravotní školy

Vývoj zdravotnického školství byl po roce 1948 významně ovlivněn dvěma zákony. Jednalo se o zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, který vešel v platnost 1. 9. 1948. Zákon se věnoval nejen legislativnímu vymezení rozsahu působností zdravotnického personálu, ale také vymezoval předpoklady pro získání odborné způsobilosti. Následně byl vydán zákon č. 103/1951 Sb., o jednotné léčebné a preventivní péči. A právě v této době došlo ke vzniku „Vyšších sociálně zdravotních škol“, které se nacházely vždy ve větších městech. V rámci výuky byly kromě všeobecně vzdělávacích předmětů zařazeny i odborné. Z těch převládala zejména anatomie, bakteriologie, dietetika, patologie a sociální péče (Homolová, 1974, s. 15).

Zpočátku docházelo k dělení na jednotlivé obory (ošetřovatelka, zdravotní pracovníce, porodní asistentky, zubní laboranti a dětské sestry), v rámci jejichž studia měly první dva roky studia žákyně společné předměty. Až při nástupu do třetího ročníku si studentky mohly po zvážení vybrat libovolný obor (Kutnohorská, 2010, s. 106-107).

3.3.2 Střední Zdravotnické školy

Někdejší Československá republika převzala po vzoru Sovětského svazu i vzdělávací systém, podle něž vznikl v roce 1948 nový zákon v rámci, kterého došlo ke sloučení rodinných a sociálních škol se školami ošetřovatelskými. Toto sloučení dalo vzniku „středním zdravotnickým školám“. V rámci čtyřletého studia zde byly vzdělávány žákyně v oboru dětská sestra, všeobecná sestra a ženská sestra (Hubová, Michalová, 2012).

Žákyně započaly studium po ukončení základní školy, mezi 14 a 15 rokem, a ukončily jej po čtyřletém studiu maturitní zkouškou. Jednou z podmínek pro přijetí ke studiu bylo doložení potvrzení lékaře o zdravotní způsobilosti a úspěšné složení přijímacích zkoušek. V rámci studia žákyně získávaly jak teoretické znalosti v oblasti medicíny a ošetřovatelství, tak praktické dovednosti, které byly nedílnou součástí studia. Obor Všeobecná sestra byl na středních zdravotnických školách studován až do roku 2007, kdy absolvovali poslední studenti tohoto oboru (Plevová, Slowik, 2008, s. 60-61).

3.3.3 Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků

V roce 1960 vznikl v Brně a Bratislavě tzv. „Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků“, který se svou činností zabýval zejména specializačním studiem sester. V rámci tohoto institutu vznikly tři komise- „Komise pro zdravotní sestry se subkomisí

pro dietní sestry“, „Komise pro dětské sestry a porodní asistentky“ a „Komise pro technické obory“. Z těchto tří komisí se později staly katedry a v roce 1963 přibyla čtvrtá katedra s názvem „Katedra společenských věd“. Současně v témže roce bylo toto středisko přejmenováno na „Ústav vzdělávání středních zdravotnických pracovníků“. O dvacet tři let později došlo znovu k přejmenování, tentokrát na „Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví“, zkráceně IDPVZ, který svou činností umožnil sestřím postgraduální studium (Stručná historie a vývoj centra v datech, 2017; Kutnohorská, 2010, s. 155).

Avšak k zásadní změně došlo až v roce 2003, kdy se z IDPVZ stalo centrum oboru ošetrovatelství. Dnes známé jako „Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů“ – NCO NZO. V současnosti se jedná o státní příspěvkovou organizaci, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo zdravotnictví ČR. Centrum se zabývá zejména zvyšováním etické a odborné úrovně pracovníků ve zdravotnictví, vzdělávacími akcemi v rámci celoživotního vzdělávání, dále poskytuje odborné konzultace a v neposlední řadě ve své rozsáhlé činnosti se zabývá také spoluprací na mezinárodní úrovni (Stručná historie a vývoj centra v datech, 2017; Kutnohorská, 2010, s. 155; Národní centrum je pověřenou organizací MZ ČR, 2012).

3.3.4 Počátky vysokoškolského vzdělávání sester

Roku 1960 v Praze na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy byl nově otevřen obor pro učitelky odborných předmětů. Jednalo se o dvouoborové studium ošetrovatelství. Zpočátku bylo studium pětileté, ošetrovatelství se vyučovalo spolu s psychologií. Později se výuka prodloužila na šestileté dálkové studium a psychologie byla nahrazena pedagogikou. Následně v roce 1980 na téže univerzitě bylo otevřeno vysokoškolské denní studium pro sestry a o dvanáct let později, v roce 1992, byl zahájen bakalářský studijní program – Všeobecná sestra spolu s navazující magisterským, popřípadě doktorandským studijním programem (Kelnarová, 2015, s. 16-19).

V rámci bakalářského studia ošetrovatelství je od devadesátých let minulého století možné studovat na vysoké škole mj. obory porodní asistentka, všeobecná sestra, radiologický asistent aj. Po absolvování bakalářského studia se mohou absolventky v rámci magisterského studijního programu dále vzdělávat a směřovat k určité ošetrovatelské specializaci. Vlivem rostoucího zájmu o bakalářský studijní program – ošetrovatelství došlo v rámci celé České republiky k postupnému otevírání tohoto oboru i na jiných univerzitách (Kutnohorská, 2010, s. 122-123).

3.4 Současný systém vzdělávání sester v České republice

Postupem času došlo k pozvolné přeměně ošetrovatelské profese, v průběhu které se zvyšovaly nejen nároky na práci sester a jejich vzdělání, ale také se změnilo jejich postavení ve zdravotnickém týmu. Mezi základní mezníky v oblasti změn vzdělávání sester můžeme označit rok 1995, kdy došlo ke vzniku vyšších odborných škol. Následná snaha o vstup České republiky do Evropské Unie sebou přinesla další změny v oblasti vzdělávání sester a to novým zákonem, tj. zákonem č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče. Všeobecná sestra tak získala způsobilost pro výkon tohoto povolání až po ukončení vyšší odborné školy Oboru Diplomovaná sestra či vysoké školy bakalářského studijního oboru Všeobecná sestra. Díky tomuto zákonu jsou k tříletému studiu přijímání uchazeči a uchazečky starší 18 let. Přičemž studium je složeno z teoretické výuky a praktické výuky, která tvoří přibližně 2300 hodin. Po ukončení studia absolvent má být samostatný a připraven nést za své činy zodpovědnost. Tento zákon byl novelizován v roce 2011 zákonem č. 105/2011 Sb., který vstoupil v platnost 22. dubna 2011 (Marková, Mellanová, 2010; Šmídová, 2011).

3.5 České profesní organizace sester

Profesní sesterské organizace se individuálně pomalu rozšířily po celém světě. Tyto organizace se podílí nejen na nejrůznějších jednáních s nevládními či vládními institucemi, ale hrají významnou roli v oblasti rozvoje praktické a teoretické úrovně, podílejí se na podpoře výzkumu a zapojují se do odborné přípravy sester pro výkon povolání (Plevová, 2011, s. 69).

V rámci této podkapitoly budou shrnuty profesní organizace sester na našem území. Vzhledem k omezenému rozsahu práce zde budou vyzdvihnuty jen ty nejznámější.

3.5.1 Spolek diplomovaných sester v ČR

Spolek s původním názvem „Spolek absolventek ošetrovatelské školy“ byl založen v roce 1921 absolventkami ošetrovatelské školy. Jednalo se především o odborný spolek, který spojoval sestry z celého Československa. Tato organizace se také usilovala o vyzdvižení ošetrovatelství, přispívala ke zlepšení kvality vzdělávání sester a snažila se oslovit podobné organizace i v zahraničí. Šest let od svého založení, v roce 1927, uspořádal spolek „I. setkání diplomovaných sester“. V rámci tohoto sjezdu sepsaly sestry požadavky, které následně zaslaly na někdejší Ministerstvo zdravotnictví a tělesné výchovy. Požadovaly např. navýšení

dovolené na 4 týdny, zavedení jednotného užívání učebnic v ošetrovatelských školách a v neposlední řadě vybudování nových ošetrovatelských škol (Farkšová, 2010, s. 122-124; Kutnohorská, 2010, s. 145-146).

Činnost spolku se projevila také založením časopisu „Diplomovaná sestra“ v roce 1937. Avšak o čtyři roky později tato organizace zanikla. Po II. světové válce došlo k obnově spolku a v roce 1947 se Spolek diplomovaných sester zúčastnil sjezdu v New Yorku, v rámci kterého projednávali možné členství v Mezinárodní ošetrovatelské radě (Farkašová, 2010, s. 122-124; Kutnohorská, 2010, s. 145-146).

3.5.2 Česká asociace sester

Česká asociace sester, známá také pod zkratkou ČAS, byla založena v roce 1991 a již o tři roky později se tato organizace stala jedním z členů Mezinárodní rady sester. Jedná se o odbornou, dobrovolnou, nepolitickou a neziskovou profesní organizaci, v jejímž čele stojí tzv. „Fórum delegátů“. V rámci svého působení se Česká asociace sester věnuje podpoře a rozvoji ošetrovatelské profese, odborné publikaci a v neposlední řadě i mezinárodní spolupráci. Je důležité zmínit, že organizace ČAS je rozčleněna dle zaměření sester do jednotlivých odvětví. Jako příklad je možné uvést „Sekce domácí péče“ nebo „Sekce nutričních terapeutů“ (O společnosti, [b.r]; Plevová, 2011, s. 69-70).

Mezi hlavní cíle, které si tato organizace stanovila, můžeme zařadit snahu o vytvoření podmínek pro zkvalitnění odborné a etické úrovně a podporu spolupráce s dalšími profesními organizacemi v rámci volného působení pracovníků v Evropské Unii. Mezi další cíle spadá i snaha o zvýšení uznání nelékařského řemesla společností. Cíle, které si tato asociace stanovila, se snaží naplnit např. organizací konferencí, podporou spolupráce s profesními sesterskými organizacemi, organizací vzdělávacích aktivit, apod. (O společnosti, [b.r]).

3.5.3 Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků z.s.

Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků, často označována zkratkou POUZP, vznikla v roce 1990 s původním názvem „Profesní odborová unie zdravotnických pracovníků Čech, Moravy a Slezska“. Až v roce 2009 byl organizaci přidělen název, pod kterým je známá dodnes. Jedná se o odbornou, neziskovou, profesní, odborovou organizaci, která se zabývá mj. podporou vzdělávání a prosazování profesního postavení pracovníků

ve zdravotnictví. Členství v POUZP je individuální a kolektivní. Jednou za čtyři roky svolává Rada této unie tzv. „Valnou hromadu“, což je nejvyšší orgán této odborové unie (O POUZP, [b.r]).

3.5.4 Spolek vysokoškolsky vzdělaných sester

Tento spolek vznik v září 2016 a je známý též pod zkratkou SVVS. Jedná se o dobrovolné, nepolitické, neziskové sdružení nejen vysokoškolsky vzdělaných sester, ale také vysokoškolských studentů v oblasti ošetrovatelství. Spolek se zaměřuje mj. na právní ukotvení kompetencí sester ve vztahu k získanému vzdělání v ošetrovatelství a přeměnou role sestry v souvislosti se zvyšujícími se nároky na kvalitu poskytované péče a výsledky výzkumů a revizí stávající ošetrovatelské praxe (Kdo jsme, 2016).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE PRAKTICKÉ ČÁSTI

4.1 Cíle výzkumu

V rámci této práce byl stanoven jeden hlavní cíl – „Zjistit a popsat vývoj ošetrovatelské profese a vzdělávání v českých zemích“. Hlavní cíl byl naplněn prostřednictvím těchto dílčích cílů:

- Vyhledat osobnosti ošetrovatelství a popsat jejich přínos pro sesterskou profesi
- Zjistit, které nejvýznamnější řády se věnovaly/ věnují ošetrovatelství
- Zmapovat vývoj vzdělávání sester v padesátých až osmdesátých letech 20. století

4.2 Metoda šetření

V rámci prvních dvou cílů byla použita technika analýzy dokumentů. Jednalo se převážně o získávání potřebných informací z archiválií, odborných knih a časopisů. Tyto informace byly následně uspořádány a prezentovány v teoretické části práce, a to v podkapitole *1. Řády v českých zemích zabývající se ošetrovatelstvím* a v kapitole *2 Významné osobnosti českého ošetrovatelství*. Pro následné dosažení dat, třetího dílčího cíle, byla použita technika rozhovoru. Jedná se o tzv. „Polostrukturovaný rozhovor“, který probíhá dle předem připravených otázek. Je charakterizovaný také tím, že tazatel nesmí v průběhu rozhovoru prosazovat své přesvědčení či svůj osobní zájem. Ve vztahu k respondentovi musí zachovat nejen nestranný postoj, ale také by se měl zdržet jakýkoliv komentářů na respondentovy odpovědi (Kutnohorská, 2009, s. 38-39).

4.3 Charakteristika respondentů

Pro tuto bakalářskou práci bylo vybráno pět respondentek, žen – sester různé věkové kategorie. Nejstarší respondentce bylo 83 let, nejmladší 52 let. Za účelem zachování anonymity jednotlivých respondentek a pro lepší přehlednost a orientaci v textu jsou respondentky označeny zkratkou R1 až R5 a otázky tazatele zkratkou T. Charakteristika jednotlivých respondentek je uvedena u jednotlivých rozhovorů.

4.4 Organizace šetření a zpracování informací

Rozhovory s jednotlivými respondentkami probíhaly na základě předem telefonicky domluvené schůzky. V dostatečném předstihu jim byly zaslány otázky k rozhovorům. Respondentky si tak mohly připravit nejen jednotlivé odpovědi, ale i fotografie, pracovní smlouvy či maturitní a jiná vysvědčení. Jednotlivé rozhovory byly nahrávány na diktafon a měly různou dobu trvání, která nebyla časově omezena. Délka jednoho rozhovoru trvala v průměru 62 minut. Nahraný rozhovor byl následně doslovně přepsán do elektronické podoby, proto se v textu objevují i hovorové výrazy. Následně byly rozhovory zpracovány do tabulek.

Tabulka č. 1 Seznam respondentů (Zdroj: Vlastní)

Respondent	J. K. (R1)	L. M. (R2)	D. G. (R3)	M. H. (R4)	I. K. (R5)
Pohlaví	žena	žena	žena	žena	žena
Věk	83	82	72	60	52
Délka rozhovoru	1 hodina a 15 minut	1 hodina a 10 minut	1 hodina	45 minut	1 hodina

5 ROZHOVORY S RESPONDENTKAMI

5.1 Rozhovor s paní J. K.

Paní J. K. je dále uváděna pod zkratkou R1. Po ukončení Vyšší sociálně-zdravotní školy nastoupila na pozici diplomované sestry do Vsetínské nemocnice. V roce 1955 přestoupila do Prahy na polikliniku. Zde prošla různými odděleními a od roku 1969 začala svou profesní dráhu na neurologickém oddělení, zde zůstala až do odchodu do penze, v roce 1990.

T: Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?

R1: *„Přesto, že jsem byla přijata na gymnázium, vybrala jsem si zdravotnictví jako obor, kterému jsem se chtěla věnovat, a to jednak kvůli rodičům, že dostanu stravování, stipendium, oblečení a internát, čili budu zaopatřena finančně, a jednak i proto, že v té době probíhal nábor ke studiu mládeže na zdravotních školách.“*

T: Jakou školu jste absolvovala?

R1: *„Po ukončení čtyřleté měšťanské školy a následně 1 roku tzv. JUK (Jednoroční učební kurz na měšťanské škole) jsem v roce 1949 složila přijímací zkoušky ke studiu na Vyšší sociálně - zdravotní škole ve Valašském Meziříčí, na které jsem studovala ve školním roce 1949/50 a 1950/51, poté následovalo mé studium na Vyšší zdravotnické škole v Kroměříži - obor pro zdravotní sestry. Zde jsme studovala ve šk. roce 1951/52 a 1952/53.“*

T: Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?

R1: *„Teoretickou výuku jsme měly vždy ve škole. Dokonce zde mám nachystané i nějaké vysvědčení. Při studiu ve Valašském Meziříčí jsem v rámci prvního ročníku studovala následující předměty: Český jazyk, Ruský jazyk, Dějepis, Zeměpis, Nauka o státě, Matematika, Fyzika, Chemie, Zdravotní nauka, Nauka o výživě, Dietetika, Udržování prádla a oděvů, psaní na stroji, Hudební výchova, Tělesná výchova a Psaní na stroji. Ve druhém ročníku nám přibýly předměty: Politická ekonomie, Anatomie, fyziologie, Péče a ochrana zdraví lidu, Mikrobiologie, Epidemiologie, Parazitologie a Laboratorní metody. Ve Valašském Meziříčí jsem studovala dva roky, bohužel v roce 1951 byla škola zrušena. Nastoupila jsem proto na Vyšší zdravotnickou školu v Kroměříži, kde jsem dokončila chybějící dva roky studia. Zde jsme měla v průběhu dvou let kromě všeobecně vzdělávacích předmětů také: Politická ekonomie, Psychologie, Právní nauky, Specifická fyziologie, Patologie, Farmakologie,*

Choroby infekční, Choroby chirurgické, Ošetrovatelská technika, Organizace a provoz zdravotních ústavů, Tělesná výchova, Praktický výcvik aj. Závěrečnou zkoušku jsem skládala v červnu 1953 z Českého a Ruského jazyka, Choroby vnitřní a chirurgické, Choroby ženské a porodnictví.“

T: Kdo Vás učil?

R1: *„Odborné technické a praktické vzdělávání probíhalo pod bezprostředním vedení a za účasti primářů, lékařů jednotlivých oddělení, laborantů a zkušených zdravotních sester Kroměřížské nemocnice a psychiatrie. V oblasti těch běžných předmětů nás vzdělávali pedagogové dané školy.*“

T: Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?

R1: *„Nejvíce mě zajímaly předměty, z nichž jsem maturovala, protože vyžadovaly v nemocniční praxi týmovou spolupráci a při péči o pacienta bylo možné zřetelně sledovat zlepšování jeho zdravotního stavu.*“

T: Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole nějaké modely na kterých se zkoušely aktivity?)

R1: Respondentka se zamyslela *„Nejprve jsme v rámci předmětu Ošetrovatelské techniky nacvičovaly různé výkony. Bohužel v odborné učebně, ve které výuka probíhala, nebylo dostatečné vybavení, které by napodobovalo nemocniční pokoj. Musely jsme si tedy vše zkusit na sobě. Odborná praxe probíhala ve 3. ročníku, 2. pololetí přímo na příslušných odděleních Kroměřížské nemocnice pod vedením zkušených sester.*“

T: Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil, jak dlouhá byla praxe, co jste v průběhu ní dělaly?

R1: *„Od 2. pololetí 3. ročníku a během celého 4. ročníku probíhala praxe na jednotlivých odděleních nemocnice vždy jednou týdně ve skupinách nebo jednotlivě, což záviselo na velikosti příslušných oddělení. Zaučovali nás lékaři, zdravotní sestry a laboranti. Zpočátku jsme přihlížely a postupně prováděly potřebné praktické výkony, např. odběry krve, sputa, stolice, aplikace injekcí, převlékání pacientů a postelí, podávání léků, měření tlaku a teplot. Vždy pod dozorem zkušeného zdravotního personálu.*“

T: Vzpomenete si, jak vypadala Vaše uniforma?

R1: *„V průběhu studia jsme při praxi nosily v nemocnici tehdejší uniformu zdravotních sester - bleděmodré šaty, bílá zástěra s bílým límečkem, úzkou tmavě modrou mašličkou pod*

krkem a samozřejmě nechybě ani čepec. Po ukončení studia jsme v zaměstnání nosily tutéž uniformu, mašličku však nahradil kovový odznak s nápisem. Sloužím zdraví lidu.“

T: Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste si tam zapisovala, máte ho ještě?

R1: *„Deník odborné praxe jsem si během studia nevedla, nikdo to po nás nevyžadoval.“*
Respondentka se směje.

T: Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?

R1: *„Podle tehdejší praxe jsem si po ukončení studia mohla na základě umístěnky vybrat zaměstnání buď v nemocnici v Ostravě, nebo na Vsetíně. S přihlédnutím k výhodnějším možnostem dopravy vlakem z bydliště jsem si vybrala nemocnici ve Vsetíně, kde jsem pracovala jako diplomovaná zdravotní sestra na chirurgickém oddělení od 1. 7. 1953 do 30. 7. 1955. Následně od 1. 8. 1955 jsem pracovala na poliklinice Prahy 2 na různých odděleních - např. chirurgie, interna, oční. V pozdějších letech jsme působila převážně (od r. 1969) na oddělení neurologie, kde jsem si doplnila odborné vzdělání na elektroencefalografii (na Ústavu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně). Školitelem byl MUDr. František Krejčí z Fakultní nemocnice Praha - Vinohrady. Kromě toho od 1.10. - 9. 11. 1985 na neurologické klinice ILF v Praze 4 - Krči jsem absolvovala zaškolení pro práci zdravotní sestry v elektromyografické laboratoři. V tomto oboru jsem pracovala na neurologickém oddělení až do odchodu důchodu v roce 1990.“*

T: Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?

R1: *„Přestup ze studia do zaměstnání jsme prožívala s určitými obavami. Moje pocity ovlivnil zejména strach, který jsem měla zejména z toho, jak se ke mně bude personál chovat a zda mě přijme do kolektivu. Naštěstí vše dobře dopadlo a já se velmi brzy začlenila do kolektivu a to i díky tomu že všichni pracovníci (lékaři i sestry) mě mezi sebe velmi dobře přijali a byli vždy ochotni mi poradit, takže jsem se do všeho velmi rychle zapracovala.“*

T: Myslíte, že Vás škola dobře připravila na praxi?

R1: *„Myslím, že kroměřížská Vyšší zdravotní škola mě na mou životní zdravotní praxi připravila velmi dobře, neboť na všech pracovištích jsem vždy dobře zvládala svou práci a navíc jsem úspěšně absolvovala další náročné doplňkové studium z oblasti neurologie, takže jsme jeho výsledky mohla úspěšně aplikovat ve své práci.“*

T: Co bylo pro Vás nejnáročnější?

R1: Respondentka se zamyslela. *„Nejnáročnější pro mě bylo skloubit svou práci se starostmi o rodinu, zejména pokud jde o péči a výchovu dětí, zvláště v dobách nočních a přesčasových služeb. Samozřejmě zde byly i různé náročné situace, ale díky skvělému kolektivu, který jsem měla na každém pracovišti, kterými jsem v průběhu své profesní dráhy prošla, jsem tento problém nijak zvlášť nepocítila.“*

T: Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?

R1: *„Práce na všech pracovištích, jimiž jsme prošla, vyžadovala vždy vzájemnou pracovní spolupráci. Měla jsem štěstí na pracovní kolektivy, v nichž jsme neprožívala vážnější osobní nebo pracovní konflikty, vše se řešilo na základě vzájemného porozumění a dohody.“*

T: Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?

R1: *„Dodneška vzpomínám na řadu konkrétních, doslova tragických případů pacientů po těžkých úrazech na jejich pracovištích, k nimž došlo většinou v důsledku nedodržování bezpečnosti práce (např. popáleniny), nebo v důsledku jejich neopatrnosti na cestách - motocyklisté a cyklisté, které jsme zažila na chirurgickém oddělení Vsetínské nemocnice v letech 1953- 55. A v neposlední řadě to byly i tamní těžké pooperační stavy některých starších i mladších pacientů, což pro mě zpočátku znamenalo velice těžkou psychickou zátěž.“*

T: Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

R1: *„Ano zaznamenala. Postupem času, v období od 60. let minulého století došlo k intenzivnějšímu zavádění a využívání modernější a stále se zlepšující lékařské techniky - a to jak přístrojů, tak např. jednorázových injekčních stříkaček a obvazového a baleného sterilního materiálu, což usnadňovala zdravotnímu personálu jeho práci a hlavně zkvalitňovalo péči o pacienty. Také významnou roli hrál určitě i nárůst personálu.“*

5.2 Rozhovor s paní L. M.

Další respondentkou byla paní L. M., v textu níže označovaná jako respondentka 2, zkráceně „R2“. Paní M je 82letá žena, která započala své studium v roce 1951 na Vyšší sociálně zdravotní škole. Po absolvování této školy byla v rámci umístěnky přidělena do Ústavu zdraví v Krnově, kde setrvala do roku 1956. V tomto roce si zažádala o přeložení. Následně začala pracovat v Ambulanci praktického lékaře ve své rodné vesnici Lešné. Zde setrvala až do důchodu.

T: Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?

R2: *„Bylo to období těsně po válce, kdy bylo nedostatek sester. Již od útlého dětství jsem věděla, že bych se chtěla stát sestrou. Myslím si, že největší podíl na tom měla asi maminka, která pracovala v nemocnici.“*

T: Jakou školu jste absolvovala?

R2: *„Po úspěšně složených přijímacích zkouškách jsem v roce 1950 nastoupila ke studiu Vyšší sociálně zdravotní školy v Kroměříži.“*

T: Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?

R2: *„Teoretická výuka probíhala vždy v učebnách. Neměly jsme vesměs žádné učebnice či praktické sešity, jak je tomu dnes. Jediné co jsme měly, byly pera a sešity, veškeré zápisy jsme si musely psát ručně. Předměty si moc nepamatuji, už je to vcelku dlouhá doba, ale vzpomínám si, že z odborných předmětů jsme měli například: Internu, Chirurgii a Ošetrovatelské techniky, Ušní, Gynekologie a Dětské lékařství. Dále jsme měly běžné předměty jako český jazyk, ruský jazyk či, tělesnou výuku. Samozřejmě jich bylo více, ale více si jich nepamatuji.“*

T: Kdo Vás učil?

R2: *„Pamatuji si, že zde byli čtyři učitelé a zbytek odborných předmětů vyučovali lékaři a zkušené sestry. V dopoledních hodinách probíhala výuka zejména literárních předmětů. V odpoledních hodinách po pracovní době přicházeli lékaři, kteří nás vyučovali odborné předměty. Ale ani samotní lékaři nevěděli, co a do jaké hloubky nám mají přednášet. Jedině*

MUDr. Ostrý nám věnoval sepsané přednášky. Dokonce se mi stalo, až už jsem byla zaměstnaná, že lékaři, kteří nás vyučovali, přišli a omlouvali se za výuku, protože nevěděli, co nás mají učit.“

T: Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?

R2: Respondentka si není jistá a přemýšlí. *„Pochopitelně nejvíce mě zaujal předmět ošetrovatelské techniky a po čase i chirurgie. Zpočátku jsem chirurgii sice ráda neměla, protože mi vadily veškeré úrazy apod. Ale postupem času jsem si na to zvykla a i v této oblasti jsem našla jakési zalíbení.“*

T: Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole nějaké modely, na kterých jste si zkoušely aktivity)?

R2: *„Samotná příprava byla vcelku těžká, protože jsme neměly žádné pomůcky, modely prostě nic na čem bychom si mohly vyzkoušet praktické výkony. Při výuce jsme seděly v již zmíněných učebnách a poslouchaly výklad přednášejícího a zapisovaly si poznámky. Když jsme se učily o chirurgických nástrojích, člověk nevěděl, jak vypadá peán nebo skalpel. Lékaři se nám je snažili alespoň popsat. Když bylo po čase, po 25 letech, výročí školy a my jako absolventky, jsme se přišly podívat, bylo to něco úplně jiného. V prvním ročníku jsme neměly žádnou praxi. Ta začala mezi druhým a třetím ročníkem, v té době jsme měly té praxe asi měsíc. A ve třetím ročníku jsme chodily jednou týdně. Čtvrtý ročník v době mého studia nebyl, ale ročník před námi a po nás byl čtyřletý. Bylo to zejména proto, že se usilovalo o odsun řádových sester z nemocnic.“*

T: Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil a co jste v průběhu dělaly?

R2: *„Na praxi jsme chodily vždy po dvou. Na starost nás měly vždy sestry, které nám pomohly se orientovat, ukazovaly nám nejrůznější pomůcky. Vše jsme dělaly postupně, od úpravy lůžek a roznášení snídaně, přes měření tlaků, k převazům a dalším už odbornějším výkonům. Zpočátku jsme mívaly osmihodinové směny, v pozdějším ročníku i dvanáctihodinové. Dokonce si pamatuji, že jednou, když jsem praktikovala v nemocnici, přišel na kontrolu primář oddělení spolu s vyučující ze školy. Bylo před půlnocí, sestra, se kterou jsem měla směnu, spala, a já si lehla na vyšetřovací stůl, na kterém jsem měla otevřený sešit s poznámkami. Trošku jsem podřimovala, když se z rázu otevřely dveře, ve kterých stál primář a řekl „No tady je to v pořádku, sestra se učí.“ Respondentka se směje.*

T: Vzpomenete si, jak vypadala Vaše uniforma?

R2: *„Ano, už jako žákyňky jsme nosily stejné oblečení jako sestry. Měly jsme bledě modré šaty, bílé zástěry. Na hlavě jsme musely mít čepce, vlasy nikde nesměly být vidět. Pokud měla některá žákyň dlouhé vlasy, musela mít i síťku. Chodily jsme oblečené stejně jako sestry.“*

T: Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste si tam zapisovala, máte ho ještě?

R2: *„Ne, deník jsme si nevedly, nikdo to po nás nechtěl.“*

T: Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?

R2: *„Po ukončení školy jsme musely nastoupit na tzv. umístěnky. Nemohly jsme si vybrat, kde bychom chtěli nastoupit. Proto jsem s kamarádkou byla přiřazena do Ústavu zdraví v Krnově. Jelikož byla nemocnice plně obsazena, byla jsem přiřazena na Dětský úsek - ambulanci péči. Když jsme sem dojely, měli veliký zájem o to, abychom zde pracovaly, bohužel pro nás neměli zajištěné ubytování. První tři dny jsme spaly na středisku na lehátkách, proto nás nechali ubytovat v hotelu Praha, kde jsme strávily 3 měsíce.“*

T: Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?

R2: *„Pro mě to nebylo nijak těžké. Když jsem nastoupila do již zmíněného Ústavu zdraví v Krnově, byla jsem zde velice spokojená. Personál se ke mně choval vždy slušně, vážili si mě. Jediné negativum, které jsem pocítila, byl střet s hlavní sestrou, který se týkal ubytování. Na toto pracoviště mám velice dobré vzpomínky.“*

T: Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?

R2: *„Myslím si, že studium na Vyšší sociálně zdravotní škole v Kroměříži mě i mé spolužačky připravilo v oblasti teorie velmi dobře. V praktické výuce jsme neměly žádné modely, některé výkony jsme si proto zkoušely se spolužačkami navzájem na sobě. Veškeré praktické dovednosti jsme si osvojily a prohloubily až s nástupem na praxi, kde nás vedly sestry. Člověk se musel snažit a mít zájem se něco naučit.“*

T: Co bylo pro Vás nejnáročnější?

R2: *„V rámci studia bylo náročné zejména dojíždění. Když jsem po čase začala pracovat na obvodě v Lešné, zde jsme začínali v sedm hodin ráno. Poté následovala noční směna*

na pohotovostní službě, Pracovali jsme spolu s Rychlou zdravotní službou, kterou jsme nahrazovali a přejímali za ně službu v případech, když měli výjezd. Následné ráno v sedm hodin jsem předávala vždy směnu. Ale zároveň jsem měla být tou dobou ve stejném čase na obvodě v Lešné. A jednou se mi dokonce stalo, že při návratu z noční směny zpět na obvod přišla kontrola z kraje. Bylo to velice nepříjemné, musela jsem si vyslechnout i spoustu nehezkých slov, naštěstí tehdy dorazil pan doktor a zastal se mě, za což jsem byla velice vděčná.“

T: Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?

R2: „Myslím si, že nejsem konfliktní člověk, takže jsem v průběhu svého života moc konfliktů neměla. Ale pamatuji si jeden případ ještě z obvodu. Po přestavbě kamnového topení na ústřední byl problém s topením, jelikož komíny na to nebyly uzpůsobené. Dům, ve kterém se nacházela ordinace, měla ještě jedno patro, ve kterém žil nájemník. Bohužel se přiotrávil a musel být odvezen do nemocnice. Situaci jsem musela vyřešit sama, proto jsem zavolala opraváře a ten mi řekl, že se týden nebude topit, což bylo nepředstavitelné, protože byla zima a mrzlo. Situaci jsem takto nemohla nechat, proto jsem volala na údržbu, následně hasiče, a když už jsem si nevěděla rady, tak jsem zkusila hygienu. Hygiena dorazila odpoledne, a velice se rozčilovali, jak jsem si mohla dovolit si je kvůli tomu zavolat. Tuto situaci jsem se snažila vyřešit domluvou.“

T: Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?

R2: „Začátky na obvodě byly malinko těžší nejen pro mne, ale i pro pacienty, protože jsem je všechny znala, takže zpočátku jsem si každou špatnou situaci brala k srdci. Například přišel pán na převaz, který byl po operaci kýly. A tehdy mi řekl „Jé sestřičko já se mám před Vámi obnažovat? Vždyť jsem Vás znal, ještě když jste byla v peřince“. Bylo mu trapně, proto jsem se mu snažila vysvětlit, že jsem zdravotník a беру to trochu jinak. A ještě mám jednu situaci. Byl zde mladý muž, který dostal záchvat neznámé etiologie. Měla jsem mu aplikovat injekci přímo do žíly, ale jelikož jsem byla ještě poměrně mladá a nezkušená, tak se mi to nepovedlo. Vystřídal mne pan doktor, já jsem třesoucího pacienta přidržovala. Bohužel i přes úpornou snahu jsem pacienta neudržela. Pacient mě zahákoval a způsobil mi blokádu atlasu. Od té doby jsme měla dlouho problémy, především bolesti hlavy.“

T: Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

R2: „Když se zpětně ohlédnu, ten posun tam je viditelný. Zpočátku nebyly například injekční stříkačky a jehly na jedno použití, jak je tomu dnes. Tenkrát se sterilizovaly. Například jako

závodní sestry jsme musely jezdit na pravidelné školení jednou za dva roky do Rožnova pod Radhoštěm, kde jsme byli proškolení v nových informacích. Pamatuji si, že jsme měly proočkovaný celý obvod proti tetanu a v rámci právě již zmíněného školení jsme veškeré závodní sestry z okolí jely do Rožnova pod Radhoštěm. Zde nám přednášeli o očkování proti tetanu a jeho aplikaci. Když byla přednáška u konce a čas na dotazy, přihlásila jsem se a řekla jsem „Hlavní sestro nezlobte se, ale pokud vím, vyšel nový věstník ministerstva zdravotnictví, že se nesmí aplikovat injekce proti tetanu do ramene, ale do gluteální oblasti. Člověk si už tehdy musel dávat pozor na novinky, které vycházely.“

5.3 Rozhovor s paní D. G.

Paní J. G. (dále bude používána zkratka R3) nastoupila po ukončení Střední zdravotnické školy v roce 1964 na interní oddělení Vsetínské nemocnice, kde strávila rok. Následně začala pracovat v nově vzniklé nemocnici ve Valašském Meziříčí taktéž na interním oddělení. Nejprve zde pracovala po dobu sedmi let v třisměnném provozu, poté se stala staniční sestrou. V této funkci setrvala deset let, následně v roce 1981 byla povýšena na vrchní sestru. V této funkci setrvala celkem 23 let, tedy až do doby odchodu do penze.

T: Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?

R3: *„Již od mala se mi líbilo povolání sestry. Nejvíce to ovlivnily mé návštěvy příbuzných v nemocnici, kde jsem se s tímto povoláním dostala nejčastěji do kontaktu.“*

T: Jakou školu jste absolvovala?

R3: *„Po ukončení povinné školní docházky jsem se jako mladá patnáctiletá dívka rozhodovala, co bych chtěla v životě dělat. Jelikož jsem věděla, že bych v životě chtěla pomáhat lidem, nastoupila jsem proto na Střední zdravotnickou školu v Kroměříži.“*

T: Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?

R3: *„Teoretická výuka probíhala vždy ve škole v učebnách. Měly jsme čtyřiceti pěti minutovou výuku, kterou vedl pedagog daného předmětu. Zhruba do druhého ročníku jsme v rámci výuky měly zejména běžné předměty jako Fyziku, Chemii, Matematiku, Český jazyk a Ruský jazyk. Od třetího ročníku jsme se specializovaly na odborné předměty – Interna, Chirurgie, Somatologie, Epidemiologie, Hygiena, a Ošetrovatelské techniky. Takto přibližně vypadala náplň, ale více si opravdu nepamatuji.“*

T: Kdo Vás učil?

R3: *„Všeobecně vzdělávací předměty nás vyučovali pedagogové ze školy. Naopak odborné předměty vyučovali lékaři.“*

T: Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?

R3: *„Nejvíce mě zaujal předmět chirurgie, upřímně ani nevím proč. Nejspíš to bude tím, že je to dle mého názoru velice lukrativní obor. A samozřejmě nesmím opomenout předmět ošetrovatelské techniky, o který jsem projevovala taktéž velký zájem. Zřejmě asi proto, že zde*

byla praktická výuka v odborných učebnách. Nejednalo se jen o teorii, jak tomu bylo v jiných hodinách, zde jsme se postupně učily různé výkony.“

T: Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole nějaké modely na kterých se zkoušely aktivity)?

R3: *„Příprava na praxi probíhala v již zmíněných odborných učebnách, které se nacházely v jiné budově. Na tuto hodinu jsme musely přijít v bílém plášti, neexistovalo, aby měla studentka oblečené kalhoty. V učebně jsme měly jeden model, tzv. „Anču“, jinak zde nebyly téměř žádné modely. Kromě této přípravy jsme chodily na praxi a to už od prvního ročníku. Zpočátku jsme praktikovaly v továrnách, v druhém ročníku jsme nastoupily do nemocnice jako pomocné síly a od třetího ročníku jsme se plně zapojily do běžného provozu. Pamatuji se na období druhého ročníku. Plnila jsem praktickou výuku, když po mě pacient chtěl podat močovou láhev. Byla jsem zmatená, rozklepaná a vůbec nevěděla, co po mě dotyčný chce.“*
Respondentka se směje.

T: Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil, jak dlouhá byla praxe a co jste v průběhu ní dělaly?

R3: *„Na oddělení jsme v rámci praxe chodily dvě či tři studentky. Zde se nás vždy ujala jedna sestra, která nás měla na starost a postupně nás seznámila s provozem oddělení. Sestry tehdy vychovávaly žákyně. Takže se třeba stalo, že jsem přišla na odpolední směnu a dvě hodiny jsme umývala podložní mísy a močové láhve, protože si to sestřička přála. Jako další příklad mohu uvést aplikaci mé první injekce do svalu. Byla jsem vystrašená, klepala jsem se a sestry mě uklidňovaly slovy „neboj se a jdi“. I přes to že jsem udělala chybu, tak mě před pacientkou neshodila. Ještě bych zde chtěla zmínit i instruktorky, jednalo se o vyučující ze školy, které nás, žákyně, chodily pravidelně kontrolovat. Zajímaly se, jak jsme aktivní, jestli chodíme upravené, zda dodržujeme docházku. V průběhu roku bývala praxe vždy dopoledne, zhruba do dvou hodin. Naopak v průběhu měsíční prázdninové praxe, kterou jsme absolvovaly po ukončení třetího ročníku, jsme mívaly i noční směny.“*

T: Vzpomenete si, jak vypadala vaše uniforma?

R3: *„Vzpomenu. Bílá zástěra, bledě modré šaty, odznak a čepec, který jsme musely škrobit. To jsme si kolikrát usnadnily výrobou papírových čepců. No a samozřejmě boty a ponožky. Na tehdejší dobu jsme byly pěkně oblečené. Jednou jsme potkali žákyně ze Vsetínské nemocnice, které na sobě měly šaty do půli lýtek, sítky ve vlasech a čepce naražené, že jim sotva byly vidět oči. Naštěstí v Kroměříži to tak přísné nebylo.“* Respondentka se směje.

T: Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste tam zapisovala, máte ho ještě?

R3: „*Určitě vím, že jsme ho měly, psaly se zde splněné výkony, které nám podepisovaly sestry. Pamatuji se, že jsme neměla splněný jeden výkon na chirurgické ambulanci, přesně si nevzpomenu, o jaký výkon se jednalo, ale jelikož jsem ho neměla splněný, musela jsem najít pracoviště, kde bych tento výkon mohla splnit.*“

T: Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?

R3: „*No, já jsem po ukončení studia nastoupila do nemocnice ve Vsetíně. Chtěla jsem se dostat na chirurgii, protože jsem v tomto oboru našla zalíbení. Ale nakonec jsem byla přidělena na internu, ale nikdy jsem toho nelitovala.*“

T: Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?

R3: „*Přestup pro mne nebyl zas tak hrozný, protože do Vsetínské nemocnice na mé první pracoviště přidělily mě i mé dvě spolužačky. O to si myslím, že byl samotný přestup lepší, protože jsem nebyla sama. V mém prvním zaměstnání jsem měla přísnou vrchní sestru, ale byla spravedlivá a hodně nás toho naučila. První věc, kterou jsem po příchodu do práce udělala, byla kontrola předešlého hlášení sester. Vrchní sestra si hlášení často četla, a pokud tam viděla chybu, tak jí červeně zvýraznila.*“

T: Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?

R3: „*Stoprocentně. Střední zdravotnická škola v Kroměříži byla podle mě na vysoké úrovni. Je pravda, že jsme ve výukových učebnách neměly dostatek pomůcek, ale postupný přechod do praxe s následným vedením zkušených sester byl velmi přínosný.*“

T: Co pro Vás bylo nejnáročnější?

R3: „*Ještě z dob studia jsme zažila velké ponaučení. Při plnění praxe jsem byla spolu se sestrou na noční službě. Sestra si šla odpočinout a já se starala o jednoho pacienta po nehodě. V průběhu noci pacient zemřel, posléze zvonil nad ránem telefon, který jsem zvedla. Manželka dotyčného pacienta se ptala na zdravotní stav svého manžela, načež jsem jí s klidem oznámila, že zemřel. Následovalo třísknutí telefon a já si uvědomila, co za hloupost jsem vlastně udělala. Později jsem z pozice nejprve staniční a následně vrchní sestry vždy ostatním sestram „tloukla“ do hlavy, aby v takových situacích rodinu pozvaly, aby přišli do nemocnice, kde jim budou podány veškeré informace. Ono abych byla upřímná, i ten samotný*

přechod do pozice vrchní sestry byl pro mne velice náročný. V té době nebyl dostatek personálu, takže jsem kolikrát přišla v pět hodin ráno do práce a umývala jsem záchody, protože jsme neměli uklízečku. Nebo za mnou přišla v létě sestra, která měla tři děti a chtěla dovolenou. Tu jsem ji bohužel nemohla dát, protože nebyl dostatek personálu.

T: Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?

R3: *„Nejsem konfliktní typ, ale přeci jen jsem se nějaké konflikty zaznamenala. Zezačátku, když jsem s ostatními děvčaty pracovala tak nějak na „jedné rovině“, jsem měla jeden malý konflikt se staniční sestrou, ještě na mém prvním pracovišti ve Vsetínské nemocnici. Měla jsem tenkrát noční směnu a v dobré víře, že staniční sestře udělám radost, jsem seřadila lékárnu podle abecedy. Na následující směně mi staniční sestra mou aktivitu vytkla, protože na takovýto systém řazení léků nebyli zvyklí. Namísto pochvaly, kterou jsem čekala, jsem se omlouvala za zbrklou. Jednalo se sice o takovou drobnou hloupost, ale přesto mi tato událost utkvěla v paměti. Když později nastalo období, kdy jsem se stala staniční a následně vrchní sestrou, a byla jsem v jakési vedoucí pozici, tak právě tam jsem ty konflikty začala pociťovat nejvíce. Jednalo se zejména o stížnosti na personál ze strany pacientů a rodinných příslušníků, nebo konflikty mezi sestrami a doktory. Zpočátku jsem konflikty doma obřečela, ale vždy jsem se je snažila vyřešit domluvou, nebo ve spolupráci s primářem oddělení, který byl velice spravedlivý a můžu říct, že spolupráce s ním, fungovala vždy na sto deset procent.“*

T: Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?

R3: *„No zážitků bylo spousta, obzvláště z období, kdy jsem pracovala v třísměnném provozu. Mám jeden takový negativní zážitek. Na směně jsem byla sama se staniční sestrou a v době oběda, kdy jsem pomáhala krmit ležící pacienty, jsem litala od jednoho pacienta k druhému, samozřejmě ne se stejnou lžičkou, a vždy jim říkala „Honem paní, polkněte.“. V některých situacích nám dokonce pomáhali i sami pacienti. Například po večeři umývali nádobí, dnes je to nemyslitelné, ale dříve to bylo zcela běžné. Tenkrát to bylo hrozné, protože na směně nebyl dostatek personálu.“*

T: Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

R3: *„To teda ano. V první řadě obrovským přínosem byl příchod ošetřovatelek, sanitárek, a tabletového systému přípravy stravy. Dále pak pomůcky na jedno použití. Dříve, když nebyly rukavice na jedno použití, jsem musela umýt pacienta od stolice, umýt si ruce a poté jít nachystat jídlo. V období mé éry se gumové rukavice talkovaly. V rámci toho se rukavice*

musely natáhnout, poté jsem si natáhla nitěné rukavice, které jsem potalkovala a dala je do těch gumových. Následně rukavice prošly sterilizací. Neexistovalo, aby takto připravené rukavice personál využíval na mytí pacientů. V neposlední řadě jako negativum hodnotím nárůst administrativní práce pro sestry.“

5.4 Rozhovor s respondentkou M. H.

Respondentka číslo 4, níže už jen „R4“, po ukončení Střední zdravotnické školy oboru Dětská sestra nastoupila v roce 1976 do nemocnice ve Valašském Meziříčí na kojenecké oddělení. Zde zůstala pouze rok. Poté následovala mateřská dovolená, ze které nastoupila do nemocnice v Novém Jičíně na dětské oddělení. Zde setrvala až do roku 2005. Od tohoto roku až do současnosti se věnuje práci na ambulantním úseku.

T: Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?

R4: *„Líbil se mi obor dětská sestra s vyhlídkou, že v budoucnu budu pracovat s dětmi. Tato představa se mi líbila už od dětství, proto jsem po ukončení základní školy nastoupila na Střední zdravotnickou školu v Novém Jičíně.“*

T: Jakou školu jste absolvovala?

R4: *„Když mi bylo patnáct let, podala jsem si přihlášku na Střední pedagogickou školu v Kroměříži a Střední zdravotnickou školu v Novém Jičíně. Mé přání pracovat s dětmi mi mohlo být umožněno na obou obrech, proto jsem se soustavně připravovala na přijímací zkoušky z Českého jazyka, Biologie a nakonec ústního pohovoru. Po úspěšných přijímacích zkouškách jsem nastoupila na Střední zdravotnickou školu. V době, kdy jsem tam studovala já, bylo studium určené pro všeobecné sestry a dětské sestry. Studium bylo zaměřené na praktickou a teoretickou část. A ve čtvrtém ročníku ukončeno maturitou. První dva ročníky jsme měly teoretickou výuku, a až ve třetím a čtvrtém ročníku převažovala praktická část, která mě více bavila.“*

T: Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?

R4: *„Jelikož jsem si vybrala obor Dětská sestra, měla jsem předměty přizpůsobené tomuto oboru. Vzpomínám si, že mezi jedny z mých předmětů se řadila pediatrie, dětská chirurgie, praxe na dětském oddělení a další odborné předměty. Krom odborných předmětů jsme měly i předměty totožné s dnešními. Mezi ně patřila například Psychologie, Čeština, Ruština či Matematika. Teoretická výuka probíhala ve škole v odborných učebnách, předmět se jmenoval Teorie ošetřovatelství. Další část probíhala přímo v nemocnici v Novém Jičíně na jednotlivých odděleních. Procházely jsme internu, chirurgii. Mým oborem byla Dětská sestra,*

proto jsme měly větší část na dětském oddělení. První dva roky jsme měly všeobecně vzdělávací předměty včetně odborných předmětů, poslední dva roky převládaly maturitní předměty včetně praxe, rovněž jsme se učily cizí jazyky, speciálně latinu.“

T: Kdo Vás učil?

R4: *„Naše třídní učitelka se jmenovala profesorka Dagmar Kučová, dodnes žije v pečovatelském domě v Petřvaldiku, na praxi s námi chodila učitelka Solanská Jana. Ráda vzpomínám na učitelky, které s námi chodily na praxi. Snažily se nám předat co nejvíce zkušeností, a protože praxe byl maturitní předmět, chtěly nás na něj připravit co nejlépe. Odborné předměty nás vyučovali lékaři. Na výuce se podíleli také učitelé.“*

T: Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?

R4: Respondentka se zamyslela. *„Nejvíce mě zajímala čeština a dějepis a to, i protože jsme měly na tyto předměty velice zkušenou paní profesorku. Dále mě bavila pediatrie a interna. Také na praxi se mi velice líbilo, i když mi chyběly zkušenosti. Teprve časem s nabytými zkušenostmi jsem měla pocit, že jsem si vybrala správně, tudíž čeština a dějepis pro mě zůstaly celoživotním koníčkem.“*

T: Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole nějaké modely na kterých se zkoušely aktivity)?

R4: *„Praxe začínala od druhého ročníku, kdy jsme procházely internu a chirurgii, později jsme byly co nejvíce na dětském oddělení. Příprava na praxi probíhala i ve škole, v odborných učebnách, kde bylo nemocniční lůžko a spousta pomůcek k praktickým výkonům. Hodně výkonů jsme si nazkoušely ve školní učebně a o to jednodušší to bylo poté na praxi.“*

T: Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil, jak dlouhá byla praxe v nemocnici a co jste v průběhu ní dělaly?

R4: *„Na odbornou praxi jsme chodily ve skupinách po 9 až 11 žákyňkách spolu s vyučující. Praktická výuka začala ve druhém ročníku, kdy byly dva půl dny praxe. Následně ve třetím ročníku to bylo zpočátku stejné, ale v červnu nám přibyl měsíc soustředěné praxe. No a ve čtvrtém ročníku to byly už dva dny v týdnu.“*

T: Vzpomenete si, jak vypadala vaše uniforma?

R4: *„Na praxi jsme chodily v jednotné uniformě, která se skládala z růžových šatů, bílé zástěry, bílých bot a bílého čepce na hlavě. Díky tomu pacienti na interně říkali žákyňkám*

růžoví andělé, protože jsme měly na pacienty pochopitelně více času, snažily jsme se jim splnit veškeré požadavky. “ Respondentka se usmívá.

T: Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste tam zapisovala, máte ho ještě?

R4: *„Během mého studia jsem si vedla povinně deník odborné praxe, kde jsem si zapisovala provedené výkony, které podepisovala vyučující. Deník mám schovaný dodnes jako památku na studium. “*

T: Kde jste po ukončení studia nastoupila?

R4: *„Po ukončení studia jsem nastoupila na umístěnku jako dětská sestra na dětské oddělení do nemocnice ve Valašském Meziříčí. Mým přáním však bylo nastoupit do Prahy nebo Olomouce. Možnost nástupu někde v zahraničí byla nemyslitelná. Na tomto pracovišti jsem setrvala až do mateřské dovolené. Po té jsem přešla na dětské oddělení Novojičínské nemocnice. A od roku 1995 pracuji jako ambulantní sestra. “*

T: Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?

R4: *„Začátek byl nejhorší. Měla jsem pár týdnů po ukončení střední zdravotnické školy a začala jsem pracovat na oddělení. Ze začátku jsem byla dost zmatená a kolikrát jsem si ani nevěděla rady, ale přesto se zde našla sestra, která mě vzala pod svá křídla a zaučila mě. Za to jsem jí dodnes nesmírně vděčná. Celkově kolektiv tam byl velice příjemný. Na své první pracoviště mám jen dobré vzpomínky. “*

T: Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?

R4: *„S odstupem času si myslím, že nás škola připravila dobře, protože díky tomu co mi škola dala, jsem se docela rychle zapracovala. Myslím si, že mě dobře připravila také pro život, aby se ze mě mohl stát plnohodnotný profesně zralý člověk. Nemyslím si, že dnešní generace je na tolik dobře připravená do praxe jako ta moje. Dnešní generace má sice přemíru teoretických znalostí, ve kterých se těžce orientují, ale neumí je správně využít a jenom tápají. Mají přemíru znalostí, co se týká počítače, internetu, ale když dojde na praxi, chybí jim často obyčejný a lidský přístup k pacientovi. “*

T: Co bylo pro Vás nejnáročnější?

R4: *„Myslím si, že to byl přístup a zodpovědnost k pacientovi, které jsem si musela časem v sobě vytvářet, protože s tím se člověk nerodí. Tyto hodnoty si časem vytváří sám v sobě. “*

Dnešní generace je netrpělivá a impulsivní a tyto hodnoty postrádá a nedokáže si je v sobě vytvořit, chybí jim trpělivost, pokora a ochota rozvíjet svůj další potenciál. Dále pro mě byl velice těžký přestup z jedné nemocnice do druhé. Ve Valašském Meziříčí jsem měla dobrý kolektiv, tak to pochopitelně bylo těžké. Navíc v nemocnici v Novém Jičíně jsem nikoho neznala.“

T: Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?

R4: *„V práci jsem žádný závažnější konflikt neměla, ale z prvního zaměstnání si vzpomínám, že jsme řešily problém přesčasových hodiny a jejich proplacení. Zaměstnavatel nechtěl přesčas proplatit ani dát náhradní volno, protože nebylo dost personálu. Vzpomínám si, že se situace vyřešila kompromisním jednáním, museli jsme slevit všichni, jak personál, tak zaměstnavatel.“*

T: Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?

R4: *„Když jsem začínala s praxí jako žákyňka, byla jsem přidělena na oddělení interny. Pracovala jsem na mužské části a můj pacient, o kterého jsem pečovala, nekomunikoval a odmítal jíst a pít. Vzpomínám si, že jsem k němu přišla, pozdravila jej a začala jsem na něj mluvit. Vůbec se mnou nechtěl komunikovat, proto jsem ho pohladila po ruce a následně po tváři. Řekla jsem mu, že jsem tu pro něj, a byla bych moc ráda, kdyby se aspoň napil. Pomalu jsme přešli i na jídlo a mezi tím jsem na něj stále mluvila, dnes si už nevzpomenu, co všechno jsem mu řekla, ale výsledek byl ten, že pán mi děkoval za to, že jsem byla u něj a krmila ho. Po celou dobu mé praxe na interním oddělení jsem se o něj starala a měla jsem radost z toho, že se pozitivně změnilo jeho chování. Zároveň jsem pochopila, že pacient nepotřebuje jenom léky, ale také dobrou péči a pochopení personálu.“*

T: Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

R4: *„Postupem času jich bylo hodně, jen nevím, jestli je to k lepšímu, protože na sestry se přenáší spousta zodpovědnosti. Je zde více papírování, přínos jednorázového materiálu. Velkou výhodou vidím v možnosti pracovat v zahraničí. Myslím si, že je zde i plno negativ. Přestože je na sestry postupně přenášena spousta zodpovědnosti, finanční ohodnocení v našem státě tomu neodpovídá, proto tak moc sestry odcházejí do zahraničí. Podle mě by sestra měla být na vyšším žebříčku prestižního ocenění, a to nejen finančně, ale i z morálního hlediska, kdy i ona se podílí na zdravotní péči nemocného pacienta, a vytváří podíl, na tom že se pacient vrací k plnohodnotnému životu.“*

5.5 Rozhovor s paní I. K.

Paní I. K. je nejmladší a poslední respondentkou, se kterou byl proveden rozhovor. Paní I. K., dále jen „R5“ absolvovala studium na Střední zdravotnické škole v Novém Jičíně. Po ukončení studia nastoupila v roce 1986 do Novojičínské nemocnice na interní oddělení, odkud přešla na Jednotku intenzivní péče a následně na onkologické oddělení. Od roku 2000 do roku 2012 zde pracovala jako staniční sestra. Posledních pět let pracuje na tomto oddělení na pozici vrchní sestry.

T: Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?

R5: *„V minulosti mělo toto povolání velikou prestiž, a už od malička jsem měla vztah k lidem. Starala jsem se o babičku a dědu. Dalším podnětem bylo, že na střední škole byla matematika jenom dva roky.“* Respondentka se směje.

T: Jakou školu jste absolvovala?

R5: *„Původně jsem se hlásila celkem na tři školy. Gymnázium, Vojenskou školu – obor letecká dispečerka a Střední zdravotnickou školu v Novém Jičíně. Po dlouhém váhání jsem zvolila čtyřletou Střední zdravotnickou školu. Po nějakém čase v rámci pomaturitního studia jsem se v Brně věnovala oblasti Péče o onkologické pacienty. A v poslední řadě bakalářské studium programu Všeobecná sestra ve Skalici.“*

T: Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?

R5: *„Vzpomínám si, že v rámci odborných předmětů jsme měly Somatologii, Latinu, Internu, Chirurgii, Patologii, Dětské lékařství, Teorie ošetřovatelství, Hygienu, Gynekologii a Psychologii. Vedle odborných předmětů nás vyučovali Ruský jazyk, Brannou výchovu, Matematiku, Fyziku a Chemii. Ve vyšších ročnících nám už zůstaly pouze ty základní odborné předměty jako Chirurgie, Interna, Teorie ošetřovatelství a praxe.“*

T: Kdo Vás učil?

R5: *„Na Střední zdravotnické škole nás odborné předměty vyučovali externisté - lékaři, kteří se v nemocnici věnovali danému oboru. Internu nás učil internista, Chirurgii chirurg. Naopak předměty typu Matematika, Fyzika, Chemie, vyučovali pedagogové ze školy.“*

T: Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?

R5: „*Asi ty odborné předměty. Na prvním místě pro mne byla praktická výuka v nemocnici, dále Interna, Chirurgie a Teorie ošetřovatelství. Já nejsem studijní typ, nikdy mě nebavilo učit se. Ale tyto odborné předměty mě velmi zajímaly. Dokonce jsem chtěla v prvním ročníku odejít, protože najednou jsem musela pojmout velké množství informací. Mnohokrát se stalo, že jsem přijela domů s brekem.*“

T: Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole modely na kterých se zkoušely aktivity)?

R5: Respondentka se zamyslela. „*Praxi předcházela teoretická výuka, probíhala v učebně, která měla improvizovat nemocniční pokoj. V této učebně jsme měly k dispozici podložní mísy, pomůcky na polohování a hygienickou péči. Navíc jsme měly k dispozici horkovzdušný sterilizátor, který jsme se učily obsluhovat, protože se v něm sterilizovaly jehly a stříkačky, ty jsme se pochopitelně učily i kompletovat. Naopak zde nebyla žádná maketa těla, proto při nácviku hygienické péče, přebalování a polohování si do lůžka lehl vždy jeden student, na kterém jsme si tyto výkony zkoušely. Na praktickou výuku do nemocnice, pokud si dobře pamatuji, jsme začaly chodit od druhého ročníku.*“

T: Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil, jak dlouhá byla praxe, co jste v průběhu ní dělaly?

R5: „*Praxe probíhala od toho druhého ročníku, kdy jsme pravidelně jedenkrát týdně docházely do nemocnice s učitelkou. Byly to sestry, které si „dodělaly“ školu, aby mohly učit na Střední zdravotnické škole. Na praxi jsme chodily po třech skupinách, kdy v jedné skupině bylo asi deset studentů. Zpočátku jsme pracovaly v nemocnici pouze dopoledne zhruba dvě hodiny, protože jediné, v čem jsme se zapojovaly, byla úprava lůžka a hygiena. Odborné výkony jsme zatím nedělaly. Délka praxe se postupně prodlužovala. Mezi třetím a čtvrtým ročníkem probíhala měsíční prázdninová praxe. A ve čtvrtém ročníku jsme odcházely z praxe asi kolem druhé hodiny, poté většinou následovala výuka odborných předmětů ve škole. Někdy to bylo i naopak. Dopoledne jsme měly výuku ve škole a odpoledne se šlo na praxi.*“

T: Vzpomenete si, jak vypadala vaše uniforma?

R5: „*Velice dobře, mám ji dodnes schovanou. Modré šaty, bílá zástěra a čepec.*“

T: Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste tam zapisovala, máte ho ještě?

R5: Respondentka se zamyslela. „*No, nějaký deníček praxe asi byl, ale to bylo jenom na pár řádků. Bylo tam datum, praxe od kdy do kdy trvala, a co jsme na ní dělaly. Jednotlivé výkony pak podepisovala vyučující.*“

T: Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?

R5: „*Já jsem už v rámci měsíční praxe ve třetím ročníku věděla, kam nastoupím. Na interním oddělení, kde jsem praxi plnila, si mě a mou kamarádku velice oblíbila staniční sestra a nabídla nám, abychom po ukončení čtvrtého ročníku podepsaly smlouvu a nastoupily k nim. To jsem samozřejmě udělala a byla jsem velice ráda, protože Novojičinská nemocnice v té době přijímala pouze osm studentů a nás bylo v ročníku asi šedesát, protože jsme byly na dvě třídy. Ostatní spolužáci si museli rozesílat přihlášky do okolních nemocnic.*“

T: Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?

R5: Respondentka se směje „*Přestup? No na maturitním večírku jsem si zlomila nohu, takže poslední prázdniny jsem prožila s nohou v sádře. Jako velká dáma jsem šla v podpatkách na večírek, tam jsem však nedošla, protože jsem si před domem zvrtila nohu. Ale jinak osobně se mi přecházelo do zaměstnání dobře, protože jsem veškerý personál vlastně znala. Neměla jsem žádné obavy, s kolegyněmi jsem si velmi dobře sedla a ten kolektiv mě tam tenkrát chtěl. Takže nějaké obavy typu že tam budu splašeně lítat, nebo že by mě mezi sebe nevzali, to jsem vůbec nepociťovala. Myslím si, že to opravdu bylo o tom, že jsem to oddělení znala, a kolektiv znal mě již z dob mého studia.*“

T: Myslíte, že Vás škola připravila dobře na do praxe?

R5: „*Škola v rámci praxe asi ano, protože dle mého názoru byly dříve ty praxe na středních školách jednak poctivější, ale chodívala s námi i vyučující, což nám dalo dobrý základ. Navíc teoretická výuka, ve které nás vzdělávali lékaři, byla také přínosná. Takže pokud bych to měla zhodnotit tak opravdu si myslím, že nás škola připravila dobře.*“

T: Co pro Vás bylo nejnáročnější?

R5: „*Zpočátku pro mne byla nejhorší představa, že budu na noční směně sama a dojde k exitu. Tenkrát sloužily sestry na denní směně po dvou a na noční po jedné, takže jedna sestra měla na starost více jak třicet pacientů. Ale zase nebylo tolik infuzí a injekcí. On ten strach ze začátku byl veliký a i oprávněný, protože na praxi jsem exitus nezažila. Žákyně*

se k úmrtí neposílaly. Sice jsme si veškeré potřebné informace říkali v rámci teoretické přípravy, ale v reálu je to úplně něco jiného.“

T: Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?

R5: *„Upřímně já jsem takový typ člověka, který pokud ví, že má pravdu, tak si za tím jde. Takže jsem pochopitelně v průběhu měla několik konfliktů. První takový byl s hlavní sestrou. V té době jsem již pracovala jako vrchní sestra onkologického oddělení. Na naše oddělení teda přišla k hospitalizaci pacientka, jednalo se o známou mé nadřízené a ta si přála, aby pacientce nebyla sdělena diagnóza. Diagnózy pochopitelně sdělují lékaři a ošetřujícím lékařem této pacientky byl shodou okolností primář oddělení. Na našem onkologickém oddělení není zvykem, abychom hospitalizovaným pacientům nesdělovali diagnózy. Má nadřízená navíc po mě požadovala, abych tuto skutečnost zaznačila do ošetřovatelského plánu. Tenkrát nade mnou stála, rozhodně jsem s tímto jednáním nesouhlasila, řekla jsem jí, že není v její kompetenci, aby rozhodovala o tom, komu bude sdělena diagnóza a komu ne. Pod nátlakem jsem tuto informaci tedy zapsala, ale vše jsem šla sdělit primáři. Primář souhlasil s mým názorem a postavil se k tomu tak, že informace pacientce podal. Pacientka po zjištění, že má generalizované onemocnění s metastázemi do skeletu, který nebyl možný operovat, a jediným východiskem byla konzervativní léčba, se nejprve zhroutila a následně volala známé (mé nadřízené). Na tento popud, že jsem neuposlechla příkazu své nadřízené, která si nepřála, aby byly podány pacientce pravdivé informace o její diagnóze, jsme měla být propuštěna. K tomu ale nedošlo, protože se do tohoto konfliktu zapojil nejen primář, ale i ředitel nemocnice, který uznal, že hlavní sestra nejednala tak, jak by měla.“*

T: Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?

R5: *„Jednou zde přišla manželka pacienta, který byl v terminálním stádiu onemocnění. Měl před sebou tak maximálně půlroční přežití. On sám s touto skutečností byl smířený, věděl o možnosti hospicové péče, kterou chtěl využít. Následně přišla manželka tohoto pacienta, bylo jí sděleno, že na jeho přání bude přeložen do hospice, současně bylo potřeba podepsat papíry. Jenomže manželka našeho pacienta řekla, že nic podepisovat nebude a že bez jejího souhlasu ho do hospice neodešleme. Navíc si přála, aby setrval na tomto oddělení. S tím že tenkrát to zašlo opravdu daleko. Zpočátku nás osočovala, že jsme hyeny, neposkytujeme dostatečnou péči a následně zavolala televizi Prima. Touto cestou nás chtěla „ukamenovat“ za zanedbání péče. Po telefonické domluvě s primářem nakonec nedorazili. Když pacient*

viděl, jak se jeho manželka chová, jaký má o něj zájem, to vše vedlo k tomu, že pacient bohužel do druhého dne zemřel. Vše bylo završené tím, když následující den si přišla paní vyzvednout věci. Dorazila na sesternu, rozrazila dveře a řekla: „Tak a máte, co jste chtěli.“. Ono těch situací je hodně, ale v paměti vám zůstanou až takové ty extrémní. Ještě jsme zde měli pacientku, mladou, onkologicky nemocnou, která byla v terminálním stádiu nemoci. Před sebou měla asi rok života. Pacientka žila s přítelem, se kterým měla dítě, a v době kdy se prokázalo toto onemocnění, byla u nás hospitalizovaná. Následně přišel její otec a požadoval zákaz návštěv právě pro jejího přítele, aby toho i nějakým způsobem docílil, spolu se svým synem se u jejího lůžka střídali každých dvanáct hodin. Pacientka si tehdy přála vzít si svého přítele. Já jsem tedy zařídila návštěvu z obecního úřadu a další potřebné náležitosti. Bohužel otec pacientky se to nějak dozvěděl a okamžitě si jí odvezl domů. Takže ke sňatku nakonec nedošlo.“

T: Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

R5: „No během své praxe, která trvá už třicet jedna let, jsem těch změn zaznamenala hrozně moc. Počínaje nedostatkem personálu, kdy na denní směně sloužily dvě sestry, a na noční jedna. Nebyly periferní žilní linky, infuze kapaly přes jehly, takže musely vykapat do hodiny, protože pacienti déle ruku neudrželi bez hnutí. V případě že se pohnuli, musela se jehla přepíchnout. Dále třeba antibiotika. V dnešní době jich je velké množství, dříve jsme pracovali zejména s Penicilínem, který se ředil a aplikoval tupými kovovými jehlami, protože nebyly jednorázové pomůcky. Kdyby mi někdo před třiceti lety řekl, že se jednou budou zavádět PICCY – hadičky přímo do srdce, tak bych mu nevěřila ani slovo. Opravdu všechno jde v dnešní době velice dopředu.“

6 ANALYTICKÉ ZPRACOVÁNÍ

V rámci této kapitoly budou zpracovány vybrané otázky. Pro lepší přehlednost a interpretaci získaných dat budou otázky a jednotlivé odpovědi řazeny do tabulek. Odpovědi jednotlivých respondentů budou upraveny, popřípadě zkráceny. Rozhovory měly různou dobu trvání (viz tabulka č. 1), v průměru se však jednalo o přibližně 62 minut.

Tabulka č. 2 Co Vás přimělo k tomu stát se sestrou? (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Rodiče a tehdy probíhající nábor mládeže ke studiu na zdravotnických školách
R2	Již od útlého dětství jsem věděla, že bych se chtěla stát sestrou
R3	Již od mala se mi líbilo povolání sestry
R4	Líbil se mi obor dětská sestra s vyhlídkou, že v budoucnu budu pracovat s dětmi. Tato představa se mi líbila už od dětství.
R5	V minulosti mělo toto povolání velikou prestiž, a už od malička jsem měla vztah k lidem. Starala jsem se o babičku a dědu.

Vyhodnocení otázky č. 1

Čtyři z pěti dotazovaných respondentek se chtěly stát sestrami již od dětství, protože k tomuto povolání měly vtať. Jedna respondentka se chtěla stát sestrou zejména proto, že v někdejší době probíhal nábor mládeže ke studiu na Vyšších sociálně - zdravotních školách.

Tabulka č. 3 „Jakou školu jste absolvovala?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Vyšší sociálně zdravotní škola ve Valašském Meziříčí a Vyšší sociálně zdravotní škola v Kroměříži.
R2	Vyšší sociálně zdravotní škola v Kroměříži.
R3	Střední zdravotnická škola v Kroměříži.
R4	Střední zdravotnická škola v Novém Jičíně.
R5	Střední zdravotnická škola v Novém Jičíně.

Vyhodnocení otázky č. 2

Respondentky, jelikož jsou různé věkové kategorie, studovaly proto některé na Vyšší sociálně zdravotní škole a jiné na Střední zdravotní škole. Tři respondentky absolvovaly studium v Kroměříži a dvě v Novém Jičíně.

Tabulka č. 4 „*Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?*“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Teoretickou výuku jsme měly vždy ve škole. Kromě všeobecně vzdělávacích předmětů jsme studovala odborné předměty – Ošetrovatelská technika, Choroby chirurgické, Choroby infekční, Patologie a Farmakologie.
R2	Teoretická výuka probíhala vždy v učebnách. Neměly jsme vesměs žádné učebnice či praktické sešity, jak je tomu dnes. Vzpomínám si, že z odborných předmětů jsme měly například: Internu, Chirurgii a Ošetrovatelské techniky, Ušní, Gynekologie a Dětské lékařství.
R3	Teoretická výuka probíhala vždy ve škole, v učebnách. Měly jsme čtyřiceti pěti minutovou výuku, kterou vedl pedagog daného předmětu. Od třetího ročníku jsme se specializovaly na odborné předměty – Interna, Chirurgie, Somatologie, Epidemiologie, Hygiena, a Ošetrovatelské techniky.
R4	Jelikož jsem si vybrala obor Dětská sestra, měla jsem předměty přizpůsobené tomuto oboru. Vzpomínám si, že mezi jedny z mých předmětů se řadila: Pediatrie, Dětská chirurgie, praxe na dětském oddělení a další odborné předměty.
R5	Zpočátku probíhala výuka odborných předmětů - Somatologie, Latina, Interna, Chirurgie aj. Vedle odborných předmětů nás vyučovali Ruský jazyk, Brannou výchovu, Matematiku, Fyziku a Chemii. Teoretická výuka byla doplněna od druhého ročníku praxí v nemocnici.

Vyhodnocení otázky č. 3

Ze zjištěných informací lze usoudit, že zpočátku probíhala vždy v rámci přípravy výuka odborných předmětů, poté následovala odborná praxe v nemocnici. Respondentky uvádějí předměty, které jsou takřka totožné. Pouze u respondentky č. 4 je možné pozorovat odlišnosti ve vyučovaných předmětech, a to zejména proto, že měla zaměření na Dětskou sestru.

Tabulka č. 5 „Kdo Vás učil“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Pedagogové, lékaři a zkušené sestry.
R2	Učitelé, lékaři a sestry.
R3	Pedagogové a lékaři.
R4	Učitelé a lékaři.
R5	Pedagogové ze školy a externisté – lékaři.

Vyhodnocení otázky č. 4

Všech pět respondentek udává, že výuku vedli vždy pedagogové, lékaři a zkušené sestry.

Tabulka č. 6 „Jaké předměty Vás zajímaly a proč (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Maturitní předměty, protože vyžadovaly týmovou spolupráci a při péči o pacienta bylo možné zřetelně sledovat zlepšování jeho zdravotního stavu.
R2	Ošetrovatelské techniky a po čase i chirurgie. V obou předmětech jsem našla své zálibení.
R3	Chirurgie, zejména proto že ji považují za velice lukrativní obor. A ošetrovatelské techniky proto, že zde byla praktická výuka v odborných učebnách. Nejednalo se jen o teorii, jak tomu bylo v jiných hodinách.
R4	Nejvíce mě zajímala čeština a dějepis a to, i protože jsme měly na tyto předměty velice zkušenou paní profesorku. Dále mě bavila pediatrie, interna a také na praxi se mi velice líbilo, i když mi chyběly zkušenosti.
R5	Na prvním místě pro mne byla praktická výuka v nemocnici, dále Interna, Chirurgie a Teorie ošetrovatelství. Já nejsem studijní typ, nikdy mě nebavilo učit se. Ale tyto odborné předměty mě velmi zajímaly.

Vyhodnocení otázky č. 5

U této otázky se odpovědi jednotlivých respondentek liší. Mezi oblíbené předměty se řadí ve většině případů předmět Interna, Chirurgie a Praktická výuka v nemocnici.

Tabulka č. 7 „Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ní byla příprava“
(Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Nejprve jsme v rámci předmětu Ošetrovatelské techniky nacvičovaly různé výkony. Bohužel v odborné učebně, ve které výuka probíhala, nebylo dostatečné vybavení, které by napodobovalo nemocniční pokoj. Odborná praxe začala ve 2. pololetí 3. ročníku.
R2	Před nástupem na praxi jsme měly teoretickou výuku. Zapisovaly jsme si poznámky. Praxe nám začala až mezi druhým a třetím ročníkem.
R3	Příprava na praxi probíhala v odborných učebnách. Zde jsme měly jeden model- „Anču“, jinak jsme neměly žádné modely. Praxe začínala již v prvním ročníku, kdy jsme chodily pracovat do továren. Ve druhém ročníku jsme nastoupily do nemocnice jako pomocné síly a od třetího ročníku jsme se plně zapojily do běžného provozu.
R4	Praxe začínala od druhého ročníku, kdy jsme procházely internu a chirurgii, později jsme byly co nejvíce na dětském oddělení. Příprava na praxi probíhala i ve škole, v odborných učebnách, kde bylo nemocniční lůžko a spousta pomůcek k praktickým výkonům. Hodně výkonů jsme si nazkoušely ve školní učebně a o to jednodušší to bylo poté na praxi
R5	Praxi předcházela teoretická výuka, probíhala v učebně, která měla improvizovat nemocniční pokoj. Na praktickou výuku do nemocnice, pokud si dobře pamatuji, jsme začaly chodit od druhého ročníku

Vyhodnocení otázky č. 7

Odpovědi respondentek v rámci této otázky jsou poměrně odlišné. Pouze respondentky č. 4 a č. 5 plnily praktickou výuku v nemocnici od druhého ročníku. Zde je velmi zajímavá informace, které je možné si všimnout u respondentky č. 3, která uvádí, že praktická výuka probíhala od prvního ročníku. Zpočátku sice v továrnách, ale poté byly žákyně postupně začleňovány do nemocničního provozu.

Tabulka č. 8 „Vzpomenete si, jak vypadala Vaše uniforma?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Ano
R2	Ano
R3	Ano
R4	Ano
R5	Ano

Vyhodnocení otázky č. 8

Všechny respondentky si vzpomněly na své uniformy. Z rozhovoru je možné pozorovat odlišnost u respondentky č. 4, která měla jinou uniformu, než ostatní respondentky.

Tabulka č. 9 „Vedla jste si v průběhu Vašeho studia Deník odborné praxe? Co jste tam zapisovala, máte ho ještě?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Deník odborné praxe jsem si během studia nevedla, nikdo to po nás nevyžadoval.
R2	Ne, deník jsme si nevedly, nikdo to po nás nechtěl.
R3	Určitě vím, že jsme ho měly, psaly se zde splněné výkony, které nám podepisovaly sestry.
R4	Během mého studia jsem si vedla povinně deník odborné praxe, kde jsem si zapisovala provedené výkony, které podepisovala vyučující.
R5	No, nějaký deníček praxe asi byl, ale to bylo jenom na pár řádků. Bylo tam datum, praxe od kdy do kdy trvala a co jsme na ní dělaly. Jednotlivé výkony pak podepisovala vyučující.

Vyhodnocení otázky č. 9

V této otázce se odpovědi respondentek liší. První dvě respondentky uvádějí, že si „Deník odborné praxe“ nevedly. Ostatní uvádějí, že si v průběhu plnění odborné praxe deník vedly.

Tabulka č. 10 „Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Na základě „umístěnky“ jsem po ukončení studia nastoupila na chirurgické oddělení nemocnice ve Vsetíně.
R2	Po ukončení školy jsme musely nastoupit na tzv. umístěnky. Nemohly jsme si vybrat, kde bychom chtěli nastoupit, proto jsem byla přiřazena do Ústavu zdraví v Krnově.
R3	Já jsem po ukončení studia nastoupila do nemocnice ve Vsetíně, zde jsem byla přiřazena na interní oddělení.
R4	Po ukončení studia jsem nastoupila na umístěnku jako dětská sestra na dětské oddělení do nemocnice ve Valašském Meziříčí
R5	Já jsem už v rámci měsíční praxe ve třetím ročníku věděla, kam nastoupím. Na interním oddělení, kde jsem praxi plnila, si mě velice oblíbila staniční sestra a nabídla mi, abych po ukončení čtvrtého nastoupila k nim na pracoviště.

Vyhodnocení otázky č. 10

Čtyři z pěti dotazovaných sester uvádějí, že po ukončení studia nastoupily na základě tzv. „umístěnky“ na stanovená pracoviště bez možnosti výběru. Pouze jedna z respondentek uvádí, že po ukončení studia si vybrala budoucí pracoviště.

Tabulka č. 11 „Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Přestup ze studia do zaměstnání jsem prožívala s určitými obavami. Moje pocity ovlivnil zejména strach, který jsem měla zejména z toho, jak se ke mně bude personál chovat a zda mě přijme do kolektivu. Nakonec jsem zde byla velice spokojená a mám na toto pracoviště dobré vzpomínky.
R2	Pro mě to nebylo nijak těžké. Když jsem nastoupila do Ústavu zdraví v Krnově, byla jsem zde velice spokojená. Personál se ke mně choval vždy slušně, vážili si mě.
R3	Přesup pro mne nebyl zas tak hrozný, protože do Vsetínské nemocnice na mé první pracoviště přidělili mě i mé dvě spolužačky. Na první pracoviště vzpomínám vždy jen v dobrém.
R4	Začátek byl nejhorší, měla jsem pár týdnů po ukončení střední zdravotnické školy a začala jsem pracovat na oddělení. Ze začátku jsem byla dost zmatená a kolikrát jsem si ani nevěděla rady, ale přesto se zde našla sestra, která mě vzala pod svá křídla a zaučila mě.
R5	Osobně se mi přecházelo do zaměstnání dobře, protože jsem veškerý personál vlastně znala. Neměla jsem žádné obavy, s kolegyněmi jsem si velmi dobře sedla.

Vyhodnocení otázky č. 11

Téměř každá respondentka prožívala přestup ze studia do zaměstnání jinak. Shodu však můžeme nalézt u druhé a třetí respondentky, které uvedly, že přechod nebyl zas tak „hrozný“.

Tabulka č. 12 „Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Ano.
R2	Ano.
R3	Ano.
R4	Ano.
R5	Ano.

Vyhodnocení otázky č. 12

U této otázky se odpovědi všech respondentek shodují.

Tabulka č. 13 „Co bylo pro Vás nejnáročnější?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Nejnáročnější pro mě bylo skloubit svou práci se starostmi o rodinu, zejména pokud jde o péči a výchovu dětí, zvláště v dobách nočních a přesčasových služeb.
R2	Nejtěžší pro mě byla časová tíseň, když jsem pracovala na obvodě a následně jsem brala několik nočních služeb ve spolupráci s Rychlou záchrannou službou.
R3	Přechod do pozice vrchní sestry.
R4	Myslím si, že to byl přístup a zodpovědnost k pacientovi, které jsem si musela časem v sobě vytvářet, protože s tím se člověk nerodí. Tyto hodnoty si časem vytváří sám v sobě.
R5	Zpočátku pro mne byla nejhorší představa, že budu na noční směně sama a dojde k exitu.

Vyhodnocení otázky č. 13

Odpovědi jednotlivých respondentek se zcela liší. Každá měla jiný subjektivní pocit, kterým vnímala přechod do zaměstnání, tudíž pro každou bylo nejnáročnější něco jiného.

Tabulka č. 14 „Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?“
(Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Neprožila jsem žádný vážnější pracovní či osobní konflikt.
R2	Ano, měla, týkal se ústředního topení. Konflikt jsem řešila domluvou.
R3	Můj první konflikt byl na mém prvním pracovišti se staniční sestrou. Později jako vrchní sestra jsem konfliktů pocítovala asi nejvíce. Konflikty jsem zpočátku obřečela, později jsem je řešila domluvou, nebo ve spolupráci s primářem.
R4	V práci jsem žádný závažnější konflikt neměla, ale v prvním zaměstnání jsme řešili problém přesčasových hodiny a jejich proplacení. Vzpomínám si, že se situace vyřešila kompromisním jednáním.
R5	Konfliktů jsem pocítila více. Ať už se jednalo o konflikty se zaměstnanci či rodinou. Vždy jsem se tyto situace snažila řešit domluvou.

Vyhodnocení otázky č. 14

Tři z pěti dotazovaných uvádějí, že konflikt prožily a vždy se jej snažily řešit buď domluvou, nebo kompromisním jednáním. Zbylé sestry neprožily během své profesní dráhy žádný vážnější konflikt.

Tabulka č. 15 „Vzpomenete si na nějakou situaci, která Vám utkvěla v paměti?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Ano.
R2	Ano.
R3	Ano.
R4	Ano.
R5	Ano.

Vyhodnocení otázky č. 15

I v tomto případě se respondentky ve své podstatě na odpovědi shodly, resp. každá uvedla alespoň jednu situaci, která jí utkvěla v paměti.

Tabulka č. 16 „Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?“ (Zdroj: Vlastní)

Respondent:	Odpověď:
R1	Ano, zaznamenala. Zejména v nárůstu počtu personálu a v příchodu jednorázových pomůcek.
R2	Když se zpětně ohlédnu, ten posun tam je viditelný. Zpočátku nebyly například injekční stříkačky a jehly na jedno použití, jak je tomu dnes. Tenkrát se sterilizovaly.
R3	To teda ano. V první řadě obrovským přínosem byl příchod ošetřovatelek, sanitárek, a tabletového systému přípravy stravy. Dále pak pomůcky na jedno použití V neposlední řadě jako negativum hodnotím nárůst administrativní práce pro sestry.
R4	V průběhu své praxe jsem zaznamenala příchod jednorázových pomůcek, nárůst administrativy a možnost pracovat v zahraničí. Nemyslím si, že všechny změny vedly k lepšímu.
R5	Během své dlouholeté praxe jsem těch změn zaznamenala hrozně moc. Počínaje nedostatkem personálu, přes nepřítomnost periferní žilní linky, až po antibiotika.

Vyhodnocení otázky č. 16

V poslední otázce je taktéž možné vidět jednotný souhlas. Avšak velice zajímavý je názor respondentek č. 4 a č. 5, které jako jediné uvádějí, že ne všechny změny které v průběhu své praxe zažily, vedly k lepšímu.

7 DISKUZE

V rámci bakalářské práce byl stanoven jako hlavní cíl „Zjistit a popsat vývoj ošetrovatelské profese a vzdělání v českých zemích“, jehož součástí jsou i tři dílčí podcíle. Vytvoření praktické části předcházelo zpracování teoretické části. Zde se jednalo zejména o zpracování odborné literatury determinující danou oblast. Vytvořená teoretická část napomohla k dalšímu zpracování praktické části, tak aby vytvořené cíle této práce byly splněny. V praktické části byl stanoven dílčí podcíl „Zmapovat vývoj vzdělávání sester v historickém kontextu“, pro jehož dosažení byla využita metoda kvalitativní, technika rozhovor. Tomuto kroku předcházelo sestavení celkem šestnácti otázek, které se využily při rozhovorech. Pro tuto práci bylo vybráno pět respondentek, které po ústním souhlasu rozhovor poskytly. Respondentkám byly v dostatečném předstihu zaslány otázky, aby se na ně mohly připravit, popřípadě zajistit doplňující materiál, který je také součástí příloh. Po stanovení termínu rozhovoru, který proběhl vždy v klidném prostředí, došlo k zaznamenání informací na diktafon. Následoval přepis rozhovorů do elektronické podoby. Doslovný přepis rozhovoru je uveden v páté kapitole s názvem „Rozhovory s respondentkami“. V textu jsou pro lepší přehlednost jednotlivé respondentky označeny zkratkami R1 až R5 a otázky tazatele pak zkratkou „T“. Respondentky jsou seřazeny chronologicky od nejstarší po nejmladší.

Délka jednotlivých rozhovorů se lišila, v průměru se však jednalo o 62 minut. Respondentky měly možnost vyjádřit svůj názor v oblasti vývoje sesterské profese, dále také měly možnost předat informace o době svého studia. Na tuto kapitolu následně navazuje „Analytické zpracování“, jehož podstatou je vyhodnocení jednotlivých odpovědí, a to tak že jednotlivé odpovědi respondentek byly pro lepší přehlednost a orientaci v textu zpracovány do tabulek. V několika otázkách se dotazované sestry při svých odpovědích shodly, v jiných mají odlišný názor. Tento přehled pak jasně mapuje vývoj v názorech sester napříč jednotlivými generacemi. Pro větší přesnost by v budoucnu mohlo být na práci navázáno rozšířením skupiny respondentek a tím zpřesnění získaných poznatků. Tato práce pro rozsahové omezení mohla pracovat jen s omezeným počtem respondentů.

Praktické části předcházelo zpracování teoretické části, v rámci které byly stanoveny dva dílčí podcíle.

První dílčí podcíl byl „Vyhledat osobnosti ošetrovatelství a popsat jejich přínos pro sesterskou praxi“. Tento cíl je rozebrán ve druhé kapitole s názvem „Významné osobnosti českého

ošetřovatelství“. Zpracování této kapitoly předcházela práce s odbornými texty, knihami a archiváliemi, které danou oblast mapují. Pro omezený rozsah práce zde byly vybrány opravdu ty nejvýznamnější. Mezi vybrané osobnosti patřila například „Patronka českého ošetřovatelství“ Anežka Přemyslovna, která díky svým znalostem a zkušenost sepsala první „etická pravidla péče o nemocné“, dále pak PhDr. Alice Masaryková či Růžena Wagnerová. Druhý stanovený dílčí podcíl nazvaný „Zjistit, které nejvýznamnější řády se věnovaly/ věnují ošetřovatelství“ je shrnut v první kapitole, jejíž součástí je i zmínka o řádech zabývajících se ošetřovatelstvím. Nedílnou součástí při zpracování této podkapitoly bylo prostudování dané oblasti zejména prostřednictvím archiválií, odborných knih, článků a kronik. U jednotlivých řádů byl v krátkosti popsán samotný historický vývoj řádu a následně vymezen jeho přínos v oblasti ošetřovatelství. Pro potřeby této práce zde byly vybrány jen ty nejznámější. Jako např. Řád křížovníků s červenou hvězdou, Chudé sestry svaté Kláry či Řád milosrdných bratří. Některé z řádů se ošetřovatelství věnují dodnes, jedná se např. o Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.

Tato práce se s ohledem na svůj omezený rozsah snažila vymezit nejpodstatnější mezníky v oblasti ošetřovatelství na českém území a poukázat na nejvýznamnější osobnosti v historii tohoto oboru. Práce tak tvoří ucelený přehled vývoje ošetřovatelství a tím mimo jiné naplňuje vytýčené cíle. Rozhovory, které navazují na teoretickou část, pak nesmazatelně zachycují pohled několika generací na vývoj ošetřovatelství v posledních desetiletích a poukazují na pokrok oboru i možné komplikace při plnění sesterské činnosti. Vzhledem k věkům některých respondentek je přínosem nejen vytvoření obrazu o ošetřovatelství v nedávné minulosti, na který bychom neměli zapomínat, ale také poukázání na postupný vývoj jak ve vzdělání, tak i v praxi. Jako největší přínos pro praxi byly zaznamenány zejména: jednorázové pomůcky, větší množství materiálu a personálu. Jako negativum je naopak často uváděn nárůst administrativní práce pro sestry. Zaznamenáním těchto rozhovorů byla také snaha poukázat na to, že i obyčejné sestry měly pro toto povolání a budoucí generaci velký přínos, proto jsou svým způsobem také významné osobnosti českého ošetřovatelství.

V neposlední řadě je potřeba zmínit vědecké práce podobného zaměření. Tematicky a obsahově byla nejbližší této práci bakalářská práce Niny Hudcové, z roku 2013, kterou lze nalézt pod názvem „Sesterská profese včera a dnes“. Autorka si stanovila celkem tři dílčí cíle. Nejbližší této práci byl/je cíl „Zjistit způsoby vzdělávání sester v 70. letech a dnes, zároveň porovnat obsah studia“. K dosažení stanovených cílů a získání potřebných dat použila autorka ve svém kvalitativním výzkumu techniku rozhovoru, který uskutečnila s celkem osmi

respondentkami. V rámci teoretické části se taktéž věnovala oblasti vzdělávání a významným osobnostem ošetrovatelství. Obdobně jak je tomu v této práci, vyzdvihla i Nina Hudcová ve své práci např. Anežku Českou či doc. PhDr. Martu Staňkovou, CSc. V této oblasti jsme se s autorkou shodovaly.

Na toto zpracovala Bc. Zora Mlnaříková diplomovou práci s názvem „Historie ošetrovatelství – rozhovory s pamětníky“. Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V Teoretické části se autorka práce věnuje nejen oblasti postupného vývoje ošetrovatelské péče, ale také významným osobnostem ošetrovatelství či problematice vzdělání. V navazující praktické části byl stanoven cíl „Na základě provedených rozhovorů s co možno nejstaršími pamětníky zjistit a popsat podmínky pro vzdělávání zdravotních sester a porodních asistentek v historii“. Pro dosažení cíle byly využity rozhovory s celkem 12 respondenty. Tato práce se zabývala navíc oblastí vývoje a vzděláním porodnictví v českých zemích. Jak v teoretické, tak v praktické části byly nalezeny podobné závěry.

Mezi další práce na obdobné téma můžeme zařadit i bakalářskou práci Martiny Blaževské s názvem „Historický vývoj ošetrovatelské profese ve Svitavách“, nebo diplomovou práci Bc. Pavlíny Trejbalové – „Vývoj vzdělávání všeobecných sester v České republice v souvislosti se světovým děním“. Autorky těchto dvou prací měly vytečeny jiné cíle, proto nebudou tyto práce srovnány.

Je potřeba zdůraznit, že každá práce zabývající se touto oblastí, je nejen originální ale také přínosem, jež vyplňuje bílá místa v dosud nezmapované historii.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit a popsat vývoj ošetrovatelské profese a vzdělávání v českých zemích. Součástí tohoto cíle jsou i tři podcíle, v rámci kterých se práce věnovala nejen nejznámějším osobnostem a řádům českého ošetrovatelství, ale také zmapování vzdělání sester v historickém kontextu. Bohatě strukturovaný obsah práce měl vliv i na samotný rozsah této práce. Zvolené téma bylo pojato jako celek, pro jehož dosažení bylo nezbytné vycházet z odborné literatury determinující danou oblast. Tento teoretický základ sloužil především jako podklad pro zpracování druhé části této práce.

Podcíl „Zjistit, které nejvýznamnější řády se věnovaly/ věnují ošetrovatelství“, byl shrnut v první kapitole. Zde byly proto vyzdvíženy nejznámější řády např. Řád křížovníků s červenou hvězdou, Chudé sestry svaté Kláry a v neposlední řadě i Diakonky. Shrnutí přínosu těchto řádů pro české ošetrovatelství předcházelo stručné popsání historie řádu.

Na vývoj českého ošetrovatelství však neměly vliv pouze řády, ale i osobnosti zabývající se ošetrovatelstvím. K formování sesterské profese na českém území přispěly nepochybně i vybrané osobnosti české historie. Zde je nezbytné zmínit např. Anežku Přemyslovnu, která i díky svým pokrokovým názorům a zkušenostem sestavila první ucelená pravidla pro ošetřování nemocných. Dále je nutné zmínit Elišku Krásnohorskou a Karolínu Světlou, které napomohly roku 1874 ke vzniku první ošetrovatelské školy na našem území. Krom jiného je v práci vyzdvížen i přínos PhDr. Alice Masarykové či doc. PhDr. Marty Staňkové CSc. Nedílnou součástí této práce bylo také popsat vývoj vzdělávání sester, na jehož rozvoj měl vliv nejen vznik první ošetrovatelské školy, ale také založení tzv. „sesterských organizací“, které svými příspěvky napomáhají k rozvoji tohoto povolání dodnes. Ucelený přehled tak mapuje vývoj v oblasti ošetrovatelství, a nepochybně naplňuje i vytýčené cíle této práce.

Stěžejní část druhé poloviny práce se věnuje rozhovorům s celkem pěti respondentkami, přičemž každá z nich spadá do jiné věkové kategorie. Respondentky měly možnost v rozhovorech popsat, jak probíhalo jejich studium a jaké měly zkušenosti ze své profesní dráhy, zejména z prvního zaměstnání. Dále se zde mohly vyjádřit k problematice změn v sesterské profesi, či k problematice pracovních konfliktů a jejich řešení.

V závěru této práce byly zjištěny následující závěry. Ošetrovatelství doprovází lidstvo po celou dobu jeho vývoje, a to od nejstarších dob přes středověk až po současnost. Lidé se museli umět postarat o nemocné a zraněné. To vedlo k postupnému vývoji ošetrovatelství

až do podoby, v jaké jej vidíme dnes. V počátcích ošetrovatelství získávali lidé první zkušenosti s péčí o nemocné a raněné. Tyto informace si předávali nejprve ústně a později, s rozvojem písma, došlo k zaznamenávání získaných informací na dostupné materiály. Součástí péče o nemocné bylo na počátku používání bylinek a modlení k Bohům, jejich uctívání a dávání obětních darů. Příchod katolické církve rozšířil dosavadní systém péče o nově vzniklé řády, které se zabývaly ošetrovatelstvím. S postupem času a rozvojem medicíny docházelo i k rozvoji ošetrovatelství a sesterské profese do podoby, v níž ji můžeme vidět dnes.

Tato práce tvoří ucelený přehled, který by mohl být využit jako výukový materiál, popřípadě jako učební pomůcka nejen pro studenty, ale také širokou veřejnost, která by měla o danou oblast zájem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUŽGOVÁ, Radka a Ilona PLEVOVÁ, 2011. *Ošetrovatelství I*. Praha: Grada, 285 s. Sestra. ISBN 9788024735573.

Dějiny Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, [b.r]. *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského* [online]. [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.boromejky.cz/11.htm>

FARKAŠOVÁ, Dana, 2010. *História ošetrovatelstva: učebnica pre obor ošetrovatelstva*. Martin: Osveta. ISBN 978-80-8063-332-5.

HECZKOVÁ, Libuše, 2015. ed. Čtení o Elišce Krásnohorské: v bojích o Smetanu, Háalku a Minervu. Praha: Institut pro studium literatury. Antologie. ISBN 978-80-87899-28-1.

Historie a vývoj Řádu, [b.r]. *Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou* [online]. Praha [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.krizovnici.eu/cz/o-radu/historie-a-vyvoj-radu>

Historie řádu, © 2014. *Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského* [online]. Praha, [cit. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://www.st-lazarus.cz/historie/>

Historie, ©2017. *Pokoj a dobro: Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka* [online]. Praha, [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.sedesestry.cz/historie/>

HOMOLOVÁ, Helena a kol, 1974. *Střední zdravotnická škola v Hranicích: Památník k 25. výročí vzniku školy*. Hranice: Polygrafian.p,

HUBOVÁ, Vilma a Helena MICHÁLKOVÁ, 2012. Historie vzdělávání všeobecných sester. In: *Sestra* [online]. České Budějovice, [cit. 2017-04-03]. Dostupné z: <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/historie-vzdelavani-vseobecnych-sester-463433>

JIRÁSKO, Luděk, 1991. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Klášterpremonstrátů na Strahově. ISBN 80-852-4511-6.

JURÁČKOVÁ, Alice, ©2011. Vznik ČSČK a co mu předcházelo. *Český červený kříž: Oblastní spolek Kroměříž* [online]. Kroměříž, [cit. 2017-02-11]. Dostupné z: <http://www.cervenyrizkm.cz/o-nas/historie-ceskeho-cerveneho-krize/>

KAFKOVÁ, Vlastimila, 1992. *Z historie ošetrovatelství: Pro SZŠ [stř.zdrav.školy], PSS [pomaturitní specializační stud.]*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. ISBN 80-701-3123-3.

Karolína Světlá, 2014. *Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě*. 25(02). Dostupné také z: <http://stripky.csclubnz.org/201402/01.pdf>

KAZIMOUR, Ivan, 2016. *Historie českého zdravotnictví* [online]. [cit. 2016-12-12]. ISBN 978-80-7512-593-4.

Kdo jsme, 2016. *SVVS: Spolek vysokoškolsky vzdělaných sester* [online]. České Budějovice, [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.svvs.cz>

KELNAROVÁ, Jarmila, 2015. *Ošetrovatelství pro střední zdravotnické školy - 1. ročník*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: GradaPublishing. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-5332-4.

Klarisky v českých zemích, ©2017. In: *Kláster sester Klarisek* [online]. Brno, [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.klarisky.cz/pages/cs/klarisky-v-ceskych-zemich.php>

KOLČAVA, Jiří, ©2017. *Hospitální řád sv. Jana z Boha (řád Milosrdných bratří)*. In: *Město Valtice* [online]. Valtice, [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://www.valtice.cz/default.aspx?id=11>

Kolektiv autorů, 1966. *Encyklopedie moderní ženy*. 2. vyd. Praha: Svoboda.

KUTNOHORSKÁ, Jana, 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada, Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-2713-4.

KUTNOHORSKÁ, Jana, 2010. *Historie ošetrovatelství*. Praha: GradaPublishing. ISBN 978-80-247-3224-4.

KVAPILOVÁ, Bára, 2015. *Cesta poznávání a vzdělávání v ošetrovatelství VI.: Vliv Alice Masarykové na vývoj ošetrovatelství*. Plzeň. ISBN 978-80-261-0503-9.

LACINA, Josef, 1893. *Česká kronika: Od dob nejstarších po rok 1306*. v Praze: Edv. Beauforta.

LACINA, Josef, 1896. *Česká kronika: O událostech v zemích koruny České až do roku 1848*. Praha: Edv. Beauforta.

LÍHAL, Jakub, ©2016. *Obrazem: Ošetřování pod palbou. Češky a Slovenky se významněly v bojích druhé světové války*. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2017-02-11].

Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/obrazem-ceskoslovenske-zeny-bojujici-v-zahranicnich-armadach/r~1232a34611e211e68afb002590604f2e/>

MAREK, Vlastimil, 1999. *Něco v síti: fejetony, které vycházely od roku 1997 na internetu na adrese <http://svet.namodro.cz>*. Praha: Dharma Gaia. ISBN 80-860-1357-X.

MARKOVÁ, Eva a Allena MELLANOVÁ, 2010. Kolébkou vysokoškolského studia sester byla Univerzita Karlova. *Forum: časopis Univerzity Karovy* [online]. Praha, [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://iforum.cuni.cz/IFORUM-9788.html>

Národní centrum je pověřenou organizací MZ ČR, 2012. *NCO NZO* [online]. Brno, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://www.nconzo.cz/web/guest/nconzo/profile>

O POUZP, [b.r]. *Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků z.s.* [online]. Brno [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: http://pouzp.cz/?page_id=63

O společnosti, [b.r]. *Česká asociace sester: ČAS* [online]. Praha [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.cnna.cz/o-spolecnosti/>

PLEVOVÁ, Ilona a Regina SLOWIK, 2008. *Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 978-80-7368-506-5.

Pokoj a Dobro, 2017. Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka [online]. Praha, [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.sedesestry.cz/>

PROCHÁZKOVÁ, Renata, 2015. *Zdravotno- sociálna problematika klientov v zariadeniach sociálnych služieb: Stručný prehľad historie a súčasnosti vzdelávani sester*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-3989-6. Dostupné také z: <http://www.vszdrav.cz/userdata/files/20151006.pdf>

SELLEW, Gladys, 1946. *A history of nursing*. St. Louis: Mosby.

Sestry alžbětinky, 2017. In: *Alžbětinky Praha* [online]. Praha, [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.alzbetinkypraha.websnadno.cz/Sestry-alzbetinky.html>

Sestry dominikánky, © 2016. *Česká kongregace sester dominikánek* [online]. Brno, [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <http://www.dominikanky.cz/>

STAŇKOVÁ, Marta, 2001. *České ošetrovatelství: praktické příručky pro sestry*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. Praktické příručky pro sestry. ISBN 80-701-3329-5.

Stručná historie a vývoj centra v datech, 2017. *NCONZO* [online]. Brno, [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://www.nconzo.cz/web/guest/125>

ŠKUBOVÁ, Jarmila a Helena CHVÁTALOVÁ, 2007. *Jak šel čas: očima sestry Růženy Wagnerové*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN 978-80-7013-461-0.

ŠKUBOVÁ, Jarmila a Helena CHVÁTALOVÁ, 2004. *Sestra: o životní cestě ženy, která dala svému povolání nový smysl*. V Brně: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN 80-701-3407-0.

ŠMÍDOVÁ, Alena, 2011. "Malá novela" zákona č. 96/2004 Sb. In: *Sestra* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://zdravi.euro.cz/clanek/sestra/mala-novela-zakona-c-96-2004-sb-460336>

ŠVEJDOVÁ, Kateřina, 2011. *Historie ošetrovatelství a medicíny*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 9788073726454.

ZAP, Karel, 1880. *Česko-moravská kronika*. Kniha první. Praha: I.L.Kober.

ŽUPANIČ, Jan a Martina ŘEHOŘOVÁ, © 2016. *Řád sv. Lazara v českých zemích*. In: *Vojenský a špitální řád svatého Lazara Jeruzalémského* [online]. Chotěboř, [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: C

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	A jiné
apod.	A podobně
č.	Číslo
ČSČK	Československý červený kříž
doc.	Docent
mj.	Mimo jiné
MUDr.	Doktor veškerého lékařství
n.l.	Našeho letopočtu
Ph.D.	Akademický titul doktor
PhDr.	Doktor filosofie
POUZP	Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků
Prof.	Profesor
př.n.l.	Před našim letopočtem
r.	Roku
Sb.	Sbírky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1- Fotografie respondentky L. M.	85
Obrázek 2- Fotografie respondentky L. M.	85
Obrázek 3- Fotografie respondentky D. G.	88
Obrázek 4- Fotografie respondentky D. G.	88
Obrázek 5- Fotografie respondentky M. H.	90
Obrázek 6- Fotografie respondentky M. H.	90
Obrázek 7- Fotografie respondentky M. H.	91

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Seznam respondentů	37
Tabulka č. 2	Co Vás přimělo stát se zdravotní sestrou?	61
Tabulka č. 3	Jakou školu jste absolvovala?	61
Tabulka č. 4	Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?	62
Tabulka č. 5	Kdo Vás učil?	63
Tabulka č. 6	Jaké předměty Vás zajímaly a proč?	63
Tabulka č. 7	Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ní byla příprava?	64
Tabulka č. 8	Vzpomenete si jak vypadala Vaše uniforma?	65
Tabulka č. 9	Vedla jste si v průběhu Vašeho studia deník odborné praxe? Co jste tam zapisovala? Máte ho ještě?	65
Tabulka č. 10	Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?	66
Tabulka č. 11	Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na pracoviště?	67
Tabulka č. 12	Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?	67
Tabulka č. 13	Co bylo pro Vás nejnáročnější?	68
Tabulka č. 14	Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?	69
Tabulka č. 15	Vzpomenete si na nějakou situaci, která Vám utkvěla v paměti?	69
Tabulka č. 16	Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?	70

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 - Materiály od paní J. K.	84
Příloha 2 - Materiály od paní L. M.	85
Příloha 3 - Materiály od paní D. G.	86
Příloha 4 - Materiály od paní M. H.	89
Příloha 5 - Materiály od paní I. K.	92
Příloha 6 - Otázky k rozhovorům	95

PŘÍLOHA 2 – MATERIÁLY OD PANÍ L. M.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA

VYŠŠÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA V Hranicích

Odbor stomatologie Číslo 9

VYSVĚDČENÍ O ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠCE

Jméno a příjmení

Den, měsíc a rok narození: 4 duben 1935

Rodiště: , kraj: Gollwaldovský

Dosavadní studium: od r. 1950/51 na vyšší zdravotní škole v Pal. Měsíční
od r. 1951/52 do r. 1952/53 na vyšší zdravotnické škole v Hranicích

Praxe: praktický výcvik ve všech stomatologických záležitostech
O. N. N. v Hranicích

Podrobila se závěrečné zkoušce podle oběžníku ministerstva školství, věd a umění ze dne
20. ledna 1953, č. 902/53-IV/6, a je způsobilá k výkonu povolání
stomatologie

ve všech zařízeních preventivní a léčebné péče v ČSR.

Závěrečnou zkoušku konala:

z jazyka českého	s prospěchem	<u>chvalitebným</u>
z jazyka ruského	"	<u>dobrým</u>
z <u>mě a zdravotní péče</u>	"	<u>chvalitebným</u>
z <u>oblasti očních</u>	"	<u>dobrým</u>
z <u>léčby</u>	"	<u>chvalitebným</u>
z <u>oblasti zubní lékařství</u>	"	<u>vyborným</u>

Celkový výsledek závěrečné zkoušky

uspěla

V Hranicích dne 10 čer 1953

L. Krejčí předseda

Rudmila Jarmalová ředitelka

Anna Bernátová
třídní učitelka

Státní pedagog. nakladatelství. Všechna práva vyhrazena. 30785-3 53 540-25

Zdroj vlastní

Obrázek 1- Fotografie respondentky L. M.

Zdroj vlastní

Obrázek 2- fotografie respondentky L. M.

Zdroj vlastní

PŘÍLOHA 3 – MATERIÁLY OD PANÍ D. G.

CSSR
ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA
STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA v Kroměříži

Obor: zdravotních sester Cislo: 4

VYSVĚDČENÍ O MATURITNÍ ZKOUŠCE

Jméno a příjmení: [redacted]
Den, měsíc a rok narození: 29. května 1945
Rodiště: [redacted] kraj: Severomoravský
Dosavadní studium: I.-IV. ročník střední zdravotnické školy

Praxe (předstudijní a mimo učební plán střední zdravotnické školy): - - -

Podrobila se maturitní zkoušce a je způsobilá k výkonu povolání
zdravotní sestry
ve všech zařízeních preventivní a léčebné péče v ČSSR.

Maturitní zkoušku vykonala:

z jazyka českého	s prospěchem	chvalitebným
z jazyka ruského	„	výborným
z interny	„	výborným
z chirurgie	„	výborným
z hygieny, epidemiologie a mikrobiologie	„	výborným
praktickou z všeobecné a speciální ošetřovatelské techniky	„	chvalitebným

Celkový prospěch: - prospěla s vyznamenáním -
v Kroměříži dne 10. června 1964

Reduša Bralová předseda zkušební komise
Marie Dvořáková ředitel školy
Josef Nováček třídní učitel

SEVT - 49 351 0 (SS 5206) Svoboda 4 - 463220/5 - 1964

Zdroj vlastní

Obrázek 3- Fotografie respondentky D. G.

Zdroj vlastní

Obrázek 4- Fotografie respondentky D. G.

Zdroj vlastní

PŘÍLOHA 4- MATERIÁLY OD PANÍ M. H.

OPIS

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA V Novém Jičíně

Studijní obor: dětské nemoci Školní rok: 1975/1976
Číslo maturitního protokolu: 9 Třída: č. 10a

VYSVĚDČENÍ O MATURITNÍ ZKOUŠCE

Jméno a příjmení:

Den, měsíc a rok narození: 17. března 1957

Rodiště: Prostějov okres: Prostějov

Národnost: česka Státní občanství: ČSSR

Dosavadní studium:

Praxe (předstudijní a mimoučební plán střední zdravotnické školy):

Podrobil^a se maturitní zkoušce a je způsobil^a k výkonu povolání
dětské nemoci
ve všech zařízeních preventivní a léčebné péče v ČSSR.

Maturitní zkoušku vykonal^a:

z českého jazyka a literatury	s prospěchem	<u>vyhovujícím</u>
z <u>mateřského</u> jazyka	s prospěchem	<u>vyhovujícím</u>
z <u>pediatrie</u>	s prospěchem	<u>vyhovujícím</u>
z <u>psychologie a základy výživy</u>	s prospěchem	<u>vyhovujícím</u>
z	s prospěchem
praktickou z <u>práce s dítětem</u>	s prospěchem	<u>vyhovujícím</u>

Celkové hodnocení: prospěšně a s vynikajícími výsledky

V Novém Jičíně č. 10a 1976

Jolana Holá
ředitel školy

Čes. Věrná
předseda maturitní komise

Daagmar Kuciánová
řídící profesor (učitel)

Zdroj vlastní

Obrázek 5- Fotografie respondentky M. H.

Zdroj vlastní

Obrázek 6- Fotografie respondentky M. H.

Zdroj vlastní

Obrázek 7- Fotografie respondentky M. H.

Zdroj vlastní

PŘÍLOHA 5- MATERIÁLY OD PANÍ I. K.

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA Nový Jičín

Studijní obor: zdravotní sestra

Školní rok: 198 5 / 198 6

Číslo maturitního protokolu: 19

Třída: čtvrtá

Studium: denní

VYSVĚDČENÍ O MATURITNÍ ZKOUŠCE

Jméno a příjmení:

Den, měsíc a rok narození: 26. březen 1968

Rodiště: , okres: Senica

Národnost: slovenská Státní občanství: ČSSR

Dosavadní studium: 1982-86 střední zdravotnická škola
Nový Jičín

Praxe (předstudijní a mimoučební plán střední zdravotnické školy): _____

Podrobil se maturitní zkoušce a je způsobil k výkonu povolání

ve všech zařízeních preventivní a léčebné péče v ČSSR.

Maturitní zkoušku vykonal :

z českého jazyka a literatury	s prospěchem	<u>dobrým</u>
z <u>ruského</u> jazyka	s prospěchem	<u>dobrým</u>
z <u>chorob vnitřních</u>	s prospěchem	<u>vyborným</u>
z <u>chirurgie</u>	s prospěchem	<u>chvalitebným</u>
z _____	s prospěchem	<u>—</u>
praktickou z <u>péče o nemocné</u>	s prospěchem	<u>chvalitebným</u>

Celkové hodnocení: - prospěla -

V Novém Jičíně dne 12. června 19 86

Dagmar Kučová

Dagmar Kučová
jméno, příjmení a podpis
ředitel(e) školy

[Signature]
třídní učitel(ka)

ČESKÁ REPUBLIKA

Název akreditovaného zařízení, sídlo, IČ Univerzita v Ostravě
Lékařská fakulta
sídlo: Moravkova 4, Ostrava, 701 03 - 15 619 88 987

Udělení/prodloužení akreditace Ministerstva zdravotnictví k uskutečňování vzdělávacího programu certifikovaného kurzu

dne 9.2.2010
Pořadové číslo 20/12

pod č.j. 59 213/2009/VEV

CERTIFIKÁT

o absolvování certifikovaného kurzu

Titul, jméno a příjmení
Datum narození 26.9.1968 Místo narození Stalica
Státní příslušnost PL
Název certifikovaného kurzu Monitor klinické práce vnitřní lékařství a porodní asistence
Počet hodin 50 Počet kreditů 30
Absolvoval(a) úspěšně od 20.6.2012 do 11.10.2012

a podle ustanovení § 64 zákona č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 96/2004 Sb.“), získal(a) tím zvláštní odbornou způsobilost v činnostech uvedených v tomto certifikátu v rozsahu vzdělávacího programu (§ 61 odst. 3 zákona č. 96/2004 Sb.), včetně vymezení činností, které jsou poskytováním zdravotní péče.*

Certifikovaným kurzem nelze nahradit získání odborné nebo specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání (§ 61 odst. 1 zákona č. 96/2004 Sb.). Certifikát má platnost pro Českou republiku.

Samostatné vedení klinických prací studentů vnitřní lékařství a porodní asistence

PŘÍLOHA 6 – OTÁZKY K ROZHOVORŮM

- 1) Co Vás motivovalo k tomu stát se sestrou?
- 2) Jakou školu jste absolvovala?
- 3) Jak probíhala teoretická výuka, jaké jste měli předměty?
- 4) Kdo Vás učil?
- 5) Jaké předměty Vás nejvíce zajímaly a proč?
- 6) Od kterého ročníku probíhala odborná praxe a jaká na ni byla příprava (např. byly ve škole nějaké modely na kterých se zkoušely aktivity)?
- 7) Jak probíhala odborná praxe v nemocnici? Kolik Vás chodilo v jedné skupině, kdo Vás učil, jak dlouhá byla praxe, o jste v průběhu ní dělaly?
- 8) Vzpomenete si, jak vypadala vaše uniforma?
- 9) Vedla jste si v průběhu Vašeho studia „Deník odborné praxe?“ Co jste tam zapisovala, máte ho ještě?
- 10) Kde jste po ukončení studia nastoupila? Mohla jste si vybrat, kde jste chtěla pracovat?
- 11) Jak jste prožívala přestup ze studia do zaměstnání? Jaké máte vzpomínky na první pracoviště?
- 12) Myslíte, že Vás škola dobře připravila do praxe?
- 13) Co bylo pro Vás nejnáročnější?
- 14) Měla jste někdy v zaměstnání konflikt? Čeho se týkal a jak jste jej řešila?
- 15) Vzpomenete si na nějakou situaci ze zaměstnání, která Vám utkvěla v paměti?
- 16) Zaznamenala jste v průběhu své praxe změny v rámci sesterské činnosti? Jaké? Byly to změny k lepšímu?

